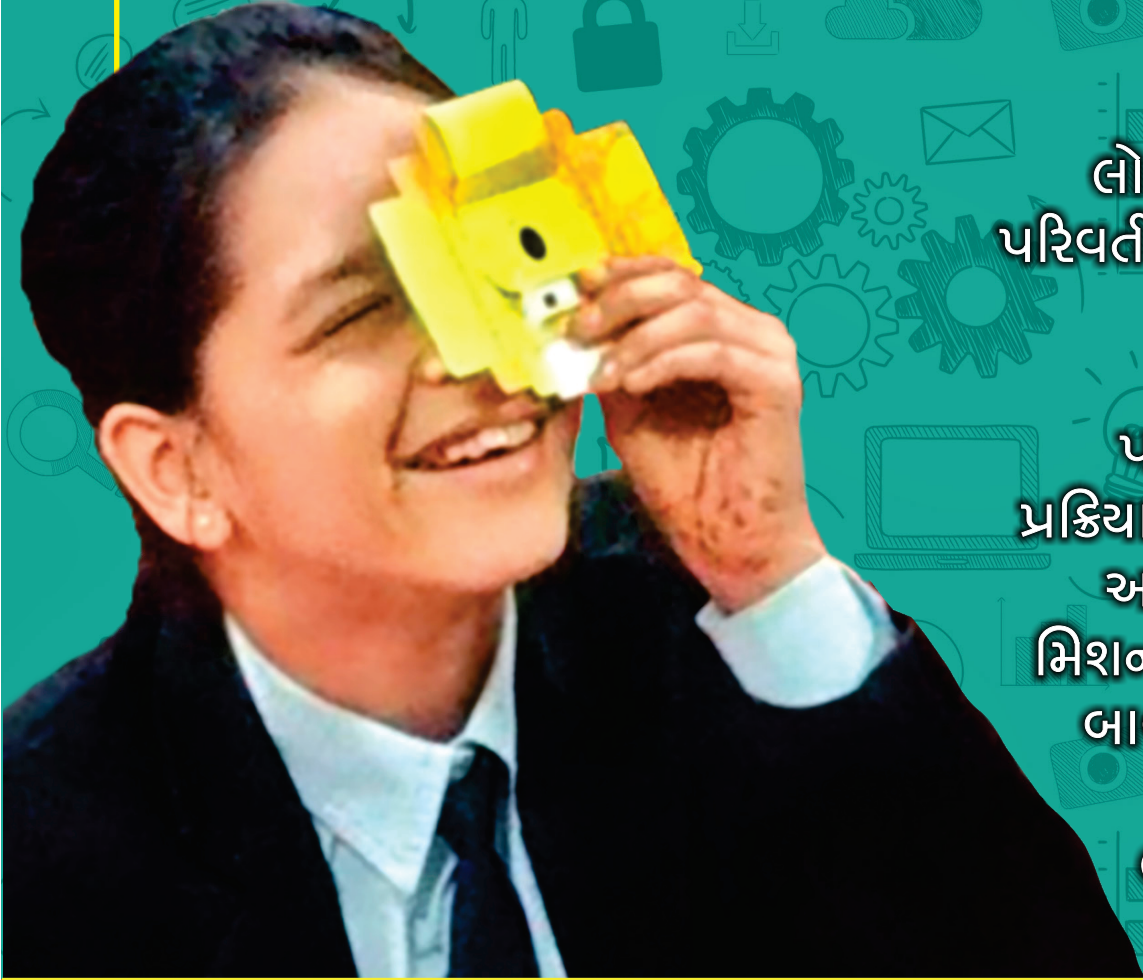

» વર્ષ : 1, અંક : 10

» 16-30 નવેમ્બર, 2020
વિનામૂલ્યે વિતરણ માટે

ન્યૂ ઇન્ડિયા સમાચાર

લોકોના જીવનમાં
પરિવર્તન લાવવા માટે
નવતર શોધો
આવશ્યક છે.
પરિવર્તનની આ
પ્રક્રિયામાં સરકાર હવે
અટલ ઇનોવેશન
મિશનના માધ્યમથી
બાળકોથી માંડીને
પુખ્તવયના
લોકોને સમાવી
રહી છે

નવનિર્માણ સાથે
નવા ભારતનું નિર્માણ

વોકલ ફોર લોકલના મંત્ર સાથે ખાદીએ મેળવી વૈશ્વિક ઓળખ

પ્રધાનમંત્રીએ પોતાના પરિવારોથી સેંકડો કિલોમીટર દૂર સરહદો પર રહીને ભારતની રક્ષા કરી રહેલા બહાદુર જવાનો પ્રત્યે એકતાની લાગણી અભિવ્યક્ત કરવા માટે દેશવાસીઓને આ દિવાળીના પાવન પર્વએ દીવો પ્રગટાવવાનો અનુરોધ કર્યો છે અને કોવિડ-19 સામે તકેદારીના પગલાં જરાય ક્યાશ ના રાખવાનું ફરી યાદ અપાવ્યું છે.

વોકલ ફોર લોકલ: તમે જ્યારે ખરીદી માટે નીકળો ત્યારે 'વોકલ ફોર લોકલ'નો આપણો મંત્ર ભૂલશો નહીં. આપણે સ્થાનિક ઉત્પાદનોને સૌથી વધુ પ્રાથમિકતા આપવાની છે.

ભારતીય રમતો: સંખ્યાબંધ દેશોમાં મહાખમને ભારે લોકપ્રિયતા મળી રહી છે. અમેરિકાના ઘણા સ્થળોએ મહાખમ તાલિમ કેન્દ્રો ચાલી રહ્યાં છે. જર્મની, પોલેન્ડ અને મલેશિયા સહિત લગભગ 20 દેશોમાં મહાખમની લોકપ્રિયતામાં વધારો થઈ રહ્યો છે. તાજેતરમાં જ, તેની વર્લ્ડ ચેમ્પિયનશિપ યોજવામાં આવી હતી અને સંખ્યાબંધ દેશોએ આ પ્રતિસ્પર્ધામાં ભાગ લીધો હતો.

આપણા બહાદુર જવાનો: જેમને દેશની સુરક્ષા માટે ફરજ નિભાવવા સરહદો પર તૈનાત કરવામાં આવ્યા છે તેવા આપણા બહાદુર જવાનોનો આપણે અવશ્ય વિચાર કરવો જોઈએ. તેમના માનમાં આપણે ઘરે એક દીવો પ્રગટાવવાનો છે.

ઓક્સાકા ખાદી: ખાદીને ઈકો ફ્રેન્ડલી ઉત્પાદન તરીકે વ્યાપક સ્વીકૃતિ મળી રહી છે અને તેને હવે ફેશનનો હિસ્સો પણ બની ગઈ છે. ખાદીની લોકપ્રિયતા વધવાની સાથે સાથે, દુનિયાના સંખ્યાબંધ પ્રદેશોમાં તેનું ઉત્પાદન પણ થવા લાગ્યું છે. મેક્સિકોમાં ઓક્સાકા નામની એક જગ્યા છે જ્યાં સંખ્યાબંધ ગામડાંમાં લોકો ખાદીનું ઉત્પાદન કરે છે મેક્સિકોના ઓક્સાકા ગામમાં માર્ક બ્રાઉને લોકોને ખાદીથી અવગત કરાવ્યા અને તેમને ખાદીનું ઉત્પાદન કરવા માટે તાલીમ આપી હતી. હવે, ઓક્સાકા ખાદી એક બ્રાન્ડ બની ગઈ છે.

યાત્રાધામની પરંપરા: ભારતમાં યાત્રાધામ આપણને સૌને એક તાતણે બાંધે છે. મોટાભાગે લોકો પવિત્ર સ્નાન કરતી વખતે મંત્રનો જાપ કરે છે કે—

ગંગે! ચ યમુને! ચૈવ ગોદાવરી! સરસ્વતિ! નર્મદે! સીંધુ!

કાવેરિ! જલે અસ્મિન્ સન્નિર્ધી કુરુ

તેવી જ રીતે, શીખોના પવિત્ર ધામ 'નાંદેડ સાહિબ' અને 'પટના સાહિબ' છે. આપણા શીખ ગુરુઓએ

પણ તેમના જીવન અને ઉમદા કાર્યોથી આપણામાં એકતાની ભાવનાને વધુ બળવાન કરી છે.

વાલ્મિકી જયંતિ: હું મહર્ષિ વાલ્મિકીને હૃદયપૂર્વક વંદન કરુ છુ અને આ વિશેષ પ્રસંગે તમામ દેશવાસીઓને દિલથી શુભેચ્છા પાઠવું છુ. તેઓ લાખો ગરીબો અને દલિતો માટે આશાનું કિરણ હતા... હજુ પણ સૌને તેમનામાં આશા અને વિશ્વાસ છે.

સરદાર પટેલની સ્મૃતિ: આપણે સરદાર પટેલના વ્યક્તિત્વ અંગે સંખ્યાબંધ પાસાઓ પર ચર્ચા કરી છે પરંતુ શું તમે જાણો છો કે, તેમનામાં ખૂબ જ સારી રમૂજવૃત્તિ પણ હતી? બાપુ કહેતા હતા કે, સરદાર પટેલની રમૂજ વાતોથી તેમને એટલું બધું હસવું આવતું કે હસી હસીને પેટમાં દુઃખવા લાગે. આપું ફક્ત એકાદ વખત નહોતું બન્યું પરંતુ દિવસમાં કેટલીય વખત બનતું હતું. અખંડ ભારતનું નિર્માણ કરવાના તેમના પ્રયાસો બદલ પણ આપણે હંમેશા તેમના ખૂબ જ કૃતજ્ઞ રહીશું.

પેન્સિલ ગામ: જ્યારે આખા દેશના વિધાર્થીઓ તેમનું ગૃહકાર્ય કરી રહ્યાં હોય અથવા કાગળમાં નોંધ લખે ત્યારે તેમના આ લખાણ પાછળ ક્યાંકને ક્યાંક પુલવામાના લોકોનો સખત પરિશ્રમ રહેલો હોય છે! કાશ્મીર ખીણનો પ્રદેશ દેશની પેન્સિલ સ્લેટ એટલે લાકડાના કાર્ટિંગની 90% માંગ પૂરી પાડે છે. આમાંથી ખૂબ જ મોટી સંખ્યામાં જથ્થો પુલવામાનો હોય છે. પુલવામાનું ઔખુ ગામ પેન્સિલ ગામ તરીકે ઓળખાય છે.

કૃષિ: કૃષિ ક્ષેત્રમાં ખુલેલી નવી સંભાવનાઓ યુવાનોને આ ક્ષેત્ર તરફ આકર્ષી રહી છે. ટેકનોલોજી આધારિત સેવાઓએ ઝારખંડ અને મધ્યપ્રદેશમાં કૃષિ ઉત્પાદનોની હોમ ડિલિવરી સંભવ બનાવી છે. અન્ય એક નવી શરૂઆતરૂપે, મહારાષ્ટ્રની એક કંપની ખેડૂતોના દિલ જીતવા માટે તેમને બોનસ આપી રહી છે.

QR કોડ સ્કેન કરીને મન કી બાત સાંભળો

https://www.youtube.com/watch?time_continue=3&v=CECeMxOxt-Q&feature=emb_logo

ન્યૂ ઇન્ડિયા સમાચાર

વર્ષ : 1, અંક : 10

16-30 નવેમ્બર, 2020

અનુક્રમિકા

સંપાદક:

કુલદીપસિંહ ઘતવાલિયા,
મુખ્ય મહાનિદેશક,
પીઆઈબી, નવી દિલ્હી

પરામર્શ સંપાદક
વિનોદ કુમાર

સહાયક પરામર્શ સંપાદક
શરતકુમાર શર્મા

પ્રોફેશનલ ડિઝાઇનર
રવિન્દ્ર કુમાર શર્મા

પ્રકાશક અને મુદ્રક:
સત્યેન્દ્ર પ્રકાશ,
મહાનિદેશક, BOC
બ્યૂરો ઓફ આઉટરીચ
એન્ડ કમ્યુનિકેશન વતી

મુદ્રણ:
વિબા પ્રેસ (પ્રા.) લિમિટેડ
સી-66/3, ઓખલા ઇન્ડસ્ટ્રિયલ એરિયા,
ફેઝ-2, નવી દિલ્હી-110020

બ્યૂરો ઓફ આઉટરીચ
એન્ડ કમ્યુનિકેશન
બીજો માળ, માહિતી ભવન,
નવી દિલ્હી - 110003
ખાતેથી પ્રકાશિત

NEW INDIA SAMACHAR

RNI No.: DELGUJ/2020/78810

 response-nis@pib.gov.in

» 1	તંત્રીલેખ	પૃષ્ઠ 02
» 2	આપના પત્રો	પૃષ્ઠ 03
» 3	સંક્ષિપ્ત સમાચાર	પૃષ્ઠ 04-05
» 4	વિશેષ અહેવાલ: બંધારણ દિવસ	પૃષ્ઠ 06-12
» 5	કોરોના સામે જંગ	પૃષ્ઠ 13
» 6	વાયુ પ્રદૂષણ: વાર્ષિક પુનરાવર્તન	પૃષ્ઠ 14-16
» 7	મુખ્ય યોજના: પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના	પૃષ્ઠ 17-19
» 8	કવર સ્ટોરી: અટલ ઇનોવેશન મિશન	પૃષ્ઠ 20-25
» 09	વિજ્ઞાન: યુવાધનને શિક્ષણ	પૃષ્ઠ 26-28
» 10	વ્યક્તિત્વ: સી.વી.રામન	પૃષ્ઠ 29
» 11	ગુજરાતની મુલાકાતે પ્રધાનમંત્રી: રાષ્ટ્રીય એકતા દિવસ	પૃષ્ઠ 30-31
» 12	હરિત ઉર્જા: આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર સંગઠન	પૃષ્ઠ 32-33
» 13	મંત્રીમંડળના નિર્ણયો	પૃષ્ઠ 34-35
» 14	સકારાત્મક અભિગમ: બદલાતું ભારત	પૃષ્ઠ 36

તંત્રીની કલમે

સાદર નમસ્કાર,

વિકાસ માટે નવનિર્માણ એક મુખ્ય જરૂરિયાત છે અને ન્યૂ ઈન્ડિયા સમાચારના આ અંકમાં અમારા વાચકો સમક્ષ, 2014થી પ્રધાનમત્રી નરેન્દ્ર મોદીના નેતૃત્વ હેઠળ આપણા શિક્ષણતંત્ર, ઉત્સાહ અને પ્રત્યેક વિચાર પ્રક્રિયાઓમાં નવાચારને હિસ્સો બનાવવા માટેના વધતા પ્રયાસો પર પ્રકાશ પાડવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. 26 નવેમ્બરે દેશ છઠ્ઠા બંધારણ દિવસની ઉજવણી કરી રહ્યો હોવાથી આ અંકમાં ભારતના બંધારણના ઘડતર પાછળની કહાની ઉપરાંત, વિકાસના પથ પર પ્રગતિ સંબંધિત કહાનીનો પણ સમાવી લેવામાં આવી છે.

અટલ ઈનોવેશન મિશન પર આધારિત કવર સ્ટોરીમાં દસ લાખ બાળકોને 'નિઓટ્રિક ઈનોવેટર્સ' તરીકે ઉછેરવાની દૂરંદેશી રજૂ કરવામાં આવી છે. અટલ ઈનોવેશન મિશન સમગ્ર ભારતની શાળાઓમાં અટલ ટિકરિંગ લેબોરેટરીઓની સ્થાપના કરી રહ્યું છે.

બંધારણ દિવસ નિમિત્તે પ્રધાનમંત્રી ભારતના બંધારણને આદર આપી રહ્યાં છે તેની સચિત્ર રજૂઆત કરવામાં આવી છે.

વિજ્ઞાન સેતૂ આધારિત વાતમાં એ જણાવવામાં આવ્યું છે કે, કેવી રીતે નવા નવાચારો સરકારના વિકાસપથમાં અને કૃષિને સૌથી મોટા લાભાર્થી બનવામાં મદદરૂપ થઈ રહ્યાં છે.

દરેક શિયાળાની શરૂઆતમાં ખાસ કરીને દિલ્હી-NCR પ્રદેશ અને તેના પડોશી રાજ્યો સહિત દેશના અન્ય ભાગોમાં ખેતરોમાંથી પાક લાવ્યા પછી પરાળ (પાકનો બાકી રહેલો કચરો) સળગાવવાથી વારંવાર વાયુ પ્રદૂષણ ફેલાવાથી સ્થિતિ જે પ્રકારે વધુ દુષ્કર બનતી જાય છે તેને રોકવા માટે સરકાર દ્વારા કેટલાક પગલાં લેવામાં આવે છે. આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર સંગઠન સરકારની સ્વચ્છ ઉર્જા પ્રત્યેની કટિબદ્ધતા અને કેવી રીતે ભારત પોતાના આ પ્રયાસોમાં આંતરરાષ્ટ્રીય સમુદાય સાથે કામ કરી રહ્યું છે તે અંગે વાત કરે છે.

મુખ્ય યોજનામાં પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજનાને સમાવી લેવામાં આવી છે જેમાં તમામ પરિવારોને પોતાનું ઘર આપવાની સરકારની પ્રતિબદ્ધતા અંગે જણાવવાનું છે. જમ્મુ અને કાશ્મીર તેમજ કૃષિ અંગે મંત્રીમંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલા મહત્વના નિર્ણયો સારા સુશાસન પ્રત્યે સરકારની કટિબદ્ધતા દર્શાવે છે. ભારતની સકારાત્મક કહાનીઓને નિયમિત વિશેષ વાંચન સામગ્રી તરીકે આપવામાં આવી છે. આ અંકમાં ભારત રત્ન શ્રેણીમાં વૈજ્ઞાનિક ડૉ. સી.વી.રામનની વિશેષ વાતો ટાંકવામાં આવી છે.

ઈમેલ દ્વારા આપ સૌના તરફથી વિપુલ પ્રમાણમાં મળી રહેલા પ્રોત્સાહક પ્રતિભાવોને અનુલક્ષીને, આ અંકથી અમે નવા વિશેષ વાંચનનો વિભાગ શરૂ કરી રહ્યાં છીએ. આ વિભાગમાં આપના તરફથી મળેલા કેટલાક પ્રતિભાવોને સમાવી લેવામાં આવ્યા છે. આપના પ્રતિભાવોની અમે આતુરતાપૂર્વક પ્રતિક્ષા કરીએ છીએ.

કૃપા કરીને આપના પ્રતિભાવો અહીં મોકલો:

**સરનામું : બ્યૂરો ઓફ આઉટરીચ એન્ડ કમ્યુનિકેશન, બીજો માળ, માહિતી ભવન,
નવી દિલ્હી - 110003**

ઈમેલ : response-nis@pib.gov.in

આપના આશીર્વાદ સાથે,

કે.એસ. ધતવાલિયા

આપના પત્રો

ન્યૂ ઈન્ડિયા સમાચાર મેળવીને તેમજ ભારતમાં હાથ ધરવામાં આવી રહેલી વિકાસની મહત્વપૂર્ણ કામગીરીઓ અંગેની માહિતી મેળવીને ખૂબ જ આનંદ થયો. હું હંમેશા જાપાનમાં અમારી “ડિસ્કવર ઈન્ડિયા ક્લબ” (D I C)ના સભ્યો સાથે આ સામયિક શેર કરું છું. આ ક્લબ સાત વર્ષ પહેલાં ભારત તેમજ જાપાનની સંસ્કૃતિ અને લોકો વચ્ચેના સંબંધોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સ્થાપવામાં આવી હતી. હું એવી પણ ભલામણ કરવા માંગું છું કે, આ સામયિક જાપાનમાં આવેલા જાપાન ભારત સંગઠનને જો અત્યાર સુધી ના મોકલવામાં આવ્યું હોય તો, મોકલવું જોઈએ. તેમની વેબસાઈટ છે:
<https://www.japan-india.com/english>

rabindermalik@hotmail.com

બાલ ત્રિવેદી – હ્યુસ્ટન, ટેક્સાસ, USA-
baltrivedi@gmail.com

આ ખરેખર ખૂબ સારું કામ છે અને ન્યૂ ઈન્ડિયા સમાચારના લેખો અમારા સૌના માટે ખૂબ જ રસપ્રદ તેમજ માહિતીસભર હોય છે. ખૂબ ખૂબ આભાર.

savitapal97@gmail.com

મેં આ સામયિકનો તાજેતરનો જ અંક એટલે કે 1 થી 15 નવેમ્બર 2020નો અંક વાંચ્યો. તે ખૂબ જ સારો હતો અને થોડી જગ્યામાં જ વિગતવાર પ્રેઝન્ટેશન આપ્યું હતું. તમામ ક્ષેત્રો માટે આ સારું પ્રકાશન છે. કૃપા કરીને આવી જ લાગણી સાથે તેને સતત ચાલુ રાખો. રાષ્ટ્રભક્તિના આ સામયિકને મારી ખૂબ જ શુભેચ્છાઓ.

ritabrata446@gmail.com

મારું નામ એસ. રામકૃષ્ણ છે અને હું તેલંગાણાથી છું. મેં ગયા અંકથી જ ન્યૂ ઈન્ડિયા સમાચાર વાંચવાનું શરૂ કર્યું છે. આ ઉત્તમ કામગીરી બદલ હું આપને અભિનંદન પાઠવું છું. આ પખવાડિક સામયિક પ્રકાશિત કરવાના તમારા પ્રયાસો ખૂબ જ અદ્ભૂત છે. તેને પ્રાદેશિક ભાષાઓમાં પણ પ્રકાશિત કરવા બદલ ખૂબ આભાર. આગામી તહેવારોની મોસમ માટે આપ સૌને મારી શુભેચ્છાઓ.

siddamramakrishna@gmail.com

દુર્ગમ વિસ્તારોમાં માર્ગ નિર્માણનું કાર્ય વેગવાન બન્યું

કેન્દ્રીય સંરક્ષણ મંત્રી રાજનાથ સિંહે 12 ઓક્ટોબર, 2020ના રોજ 44 મહત્વપૂર્ણ સ્થાયી પૂલોનું લોકાર્પણ કર્યું હતું. તેના કારણે દેશના પશ્ચિમ, ઉત્તર અને પૂર્વોત્તર વિસ્તારોમાં માર્ગ નિર્માણનું કાર્ય વેગવાન બન્યું છે, જે સંરક્ષણની સાથે સાથે વ્યૂહાત્મક મહત્વ પણ ધરાવે છે. 30 થી 484 મીટર સુધીની લંબાઈ ધરાવતાં આ પૂલો નાગરિકોને પરિવહન સુવિધા પૂરી પાડવાની સાથે સાથે તેમને તેમની આકાંક્ષાઓ પરીપૂર્ણ કરવામાં મદદરૂપ સાબિત થશે. સીમા માર્ગ સંગઠન (BRO) દ્વારા નિર્મિત આ પૂલો સાત રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં આવેલા છે, જેમાં જમ્મુ અને કાશ્મીરના દસ પૂલોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

આ ઉપરાંત સંરક્ષણ મંત્રીએ અરુણાચલ પ્રદેશના તવાંગ ક્ષેત્રને જોડતી વ્યૂહાત્મક રીતે મહત્વપૂર્ણ નેચિપુ સુરંગની પણ આધારશીલા

મૂકી હતી. ઝોઝિલા સુરંગની કામગીરી પણ શરૂ કરવામાં આવી છે, જે પૂર્ણ થયા પછી શ્રીનગર ખીણ અને લેહથી દ્રાસ અને કારગીલ વચ્ચે તમામ ઋતુઓમાં કાર્યરત રહી શકે તેવો માર્ગ તૈયાર કરશે. 15 ઓક્ટોબર, 2020ના રોજ આ

સ્થળે ઔપચારિક વિસ્ફોટ કરાયો હતો. 14.15 કિ.મી. લાંબી સુરંગ ઝોઝિલા પાસે પસાર કરવાનો સમય ઘટાડીને માત્ર 15 મિનિટ કરી દેશે, જેની મુસાફરીમાં અત્યારે 3.5 કલાક જેટલો સમય લાગે છે.

જળ પરીક્ષણ માટે નવીન ઉપાય: મોબાઇલ લેબોરેટરી!

સ્વચ્છ અને સલામત પાણીનો પૂરવઠો જાહેર આરોગ્ય માટે અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે જેના માટે નિયમિત પરીક્ષણ કરવું ફરજિયાત છે. આથી, પાણીની ગુણવત્તાનું નિરીક્ષણ અને દેખરેખ જલ જીવન મિશનના સ્વાભાવિક અને આંતરિક ઘટકો છે. આ હેતુ પૂર્ણ કરવા માટે હરિયાણા સરકારે આગવી વિશિષ્ટતાઓ ધરાવતી સ્વદેશી બનાવટની મોબાઇલ જળ પરીક્ષણ લેબોરેટરી શરૂ કરી છે. આ લેબોરેટરીમાં એનાલાઇઝર, સેન્સર, પ્રોબ્સ, પાણીના પરીક્ષણ માટે બનાવેલા સાધનોનો સમાવેશ કરતી બહુ-માનકીય વ્યવસ્થાનો સમાવેશ થાય છે. હરિયાણામાં પાણીની ગુણવત્તા સંબંધિત મુખ્ય સમસ્યા કુલ દ્રાવ્ય કચરો (TDS), ફ્લોરાઇડ, નાઇટ્રેટ, આર્સેન અને ક્ષારીયતા છે.

આ લેબના સ્થાન ઉપર દેખરેખ રાખવા તેને GPS-સક્ષમ

કરવામાં આવી છે. વધુમાં તે સંપૂર્ણપણે સ્વયંસંચાલિત, સેન્સર આધારિત એનાલાઇઝર ધરાવે છે, જે કેન્દ્રીય રીતે સંચાલિત સોફ્ટવેર દ્વારા નિયંત્રિત થાય છે. વિશ્લેષણના પરિણામો વાનમાં લગાવેલી LED પેનલ ઉપર તરત જ પ્રદર્શિત કરવામાં આવે છે.

સરકારની સ્વિગી - શેરીના ખાણી-પીણી વિક્રેતાઓનો સ્વાદ ઓનલાઇન માણી શકાશે

પ્રધાનમંત્રી શેરી વિક્રેતા આત્મનિર્ભર નિધી (પીએમ સ્વનીધિ) યોજનાના ભાગરૂપે આવાસ અને શહેરી બાબતોના મંત્રાલયે (MoHUA) ભારતના અગ્રણી ફૂડ ઓર્ડરિંગ અને ડિલિવરી પ્લેટફોર્મ સ્વિગી સાથે એક MoU કર્યો છે. તે શેરીના ખાણી-પીણી વિક્રેતાઓને ઇ-કોમર્સ પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડશે, જેના થકી તેઓ પોતાની પહોંચ હજારો ગ્રાહકો સુધી વિસ્તારી શકશે અને આ પહેલ તેમનો વેપાર વધારવામાં મદદરૂપ સાબિત થશે. એપનો ફેલાવો અટકાવવા માટે શારીરિક અંતર જાળવવું મહત્વપૂર્ણ છે ત્યારે આ પહેલ વર્તમાન કોવિડ-19 મહામારીના સમયગાળામાં વેપાર વધારવા માટે 50 લાખથી વધારે શેરી વિક્રેતાઓને મદદરૂપ સાબિત થશે. પ્રારંભિક તબક્કે, MoHUA અને સ્વિગી પાંચ શહેરો એટલે કે અમદાવાદ, ચેન્નાઈ, દિલ્હી, ઇન્દોર અને વારાણસીમાં 250 વિક્રેતાઓની સાથે પ્રાયોગિક કાર્યક્રમ ચલાવશે. શેરી વિક્રેતાઓને PAN અને F S S A I નોંધાણી, ટેકનોલોજી અંગે તાલીમ/પાર્ટનર એપનો ઉપયોગ, મેનુનું ડિજિટાઇઝેશન અને કિંમતો, સ્વચ્છતા અને પેકેજિંગ સંબંધિત મદદ પૂરી પાડવામાં આવશે.

ચર્મ કારીગરો માટે એપ શરૂ કરાઈ

પોતાની તમામ સેવાઓમાં સંકલિત ગુણવત્તા ખાતરી માટે એકમાત્ર મંચ પ્રદાન કરવા માટે ચર્મ ક્ષેત્ર કૌશલ્ય પરિષદ (LSSC) દ્વારા ચર્મ કારીગરો માટે કૌશલ્ય પ્રમાણીકરણ મૂલ્યાંકન (SCALE) ભારત એન્ડ્રોઇડ એપનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો છે. આ વિશિષ્ટ પહેલ કૌશલ્યવર્ધન, પ્રશિક્ષણ, મૂલ્યાંકન અને ચર્મ અને ચર્મ ઉત્પાદ ઉદ્યોગના રોજગારની જરૂરિયાતો માટે કેન્દ્રીકૃત નિરાકરણ પૂરું પાડવાનો હેતુ ધરાવે છે.

GKRA: રોજગારીની ખાતરી, ગામડાંઓનો વિકાસ

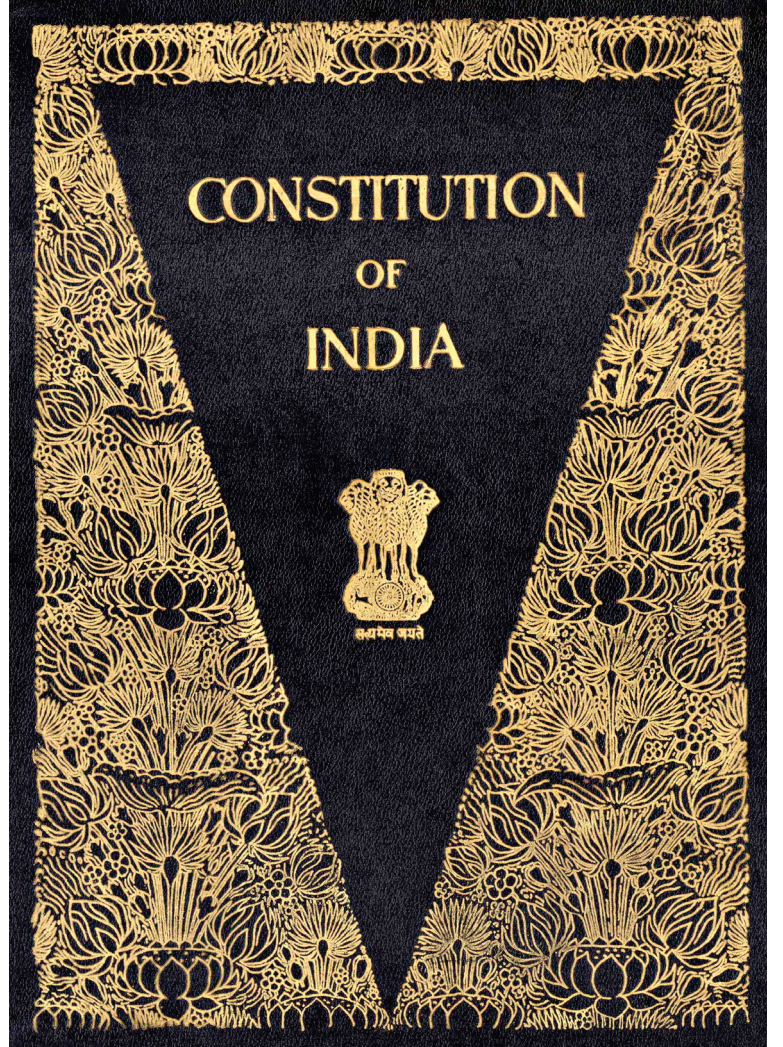
કોવિડ-19 મહામારીના કારણે 6 રાજ્યોમાં 116 જિલ્લાઓમાં પોતાના ગામડાંઓમાં પરત ફરી રહેલા સ્થળાંતરિત કામદારો અને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં અન્ય સમાન રીતે પ્રભાવિત થયેલા નાગરિકો માટે રોજગારીની તકોનું સર્જન કરવા માટે ગરીબ કલ્યાણ રોજગાર અભિયાન (GKRA) શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. 15 ઓક્ટોબર સુધી, આ યોજના અંતર્ગત 33 કરોડ માનવ-દિનોની રોજગારીનું સર્જન કરવા માટે રૂ. 33,000 કરોડનો ખર્ચ કરવામાં આવ્યો છે. આ યોજનાના ભાગરૂપે હાથ ધરવામાં આવેલી કામગીરીમાં આશરે 1,40,000 જળ સંરક્ષણ બાંધકામો, 4,31,640 ગ્રામીણ આવાસો, 38,287 પશુધન તબેલા, 26,459 ખેત તલાવડીઓ અને 17,935 સમુદાય સ્વચ્છતા પરિસરોનો સમાવેશ થાય છે. જિલ્લા ખનન ભંડોળ થકી કુલ 7,816 કામગીરીઓ હાથ ધરવામાં આવી છે, 2,123 ગ્રામ પંચાયતોને ઇન્ટરનેટ જોડાણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું છે અને ઘન અને પ્રવાહી કચરાના વ્યવસ્થાપન સંબંધિત 22,592 કામો હાથ ધરવામાં આવ્યાં હતાં. વધુમાં, કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્રો મારફતે 65,374 લોકોને કૌશલ્ય તાલીમ પૂરી પાડવામાં આવી છે.

નોકરી માટે ઇન્ટરવ્યુ પ્રથા નાબૂદ કરાઈ

કેન્દ્ર સરકારમાં 2016માં જૂથ-બી (બિન-રાજ્યપત્રિત) અને જૂથ-સીના હોદ્દાઓ માટે ઇન્ટરવ્યુ પ્રથા નાબૂદ કરાયા બાદ હવે 23 રાજ્યો અને 8 કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં નોકરીઓમાં ઇન્ટરવ્યુ પ્રથા નાબૂદ થઈ ચૂકી છે. 15 ઓગસ્ટ, 2015ના રોજ લાલ કિલ્લા ઉપરથી રાષ્ટ્રજોગ સંબોધન કરતી વખતે પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ ઇન્ટરવ્યુ પ્રથા નાબૂદ કરવાનું અને માત્ર લેખિત પરીક્ષાના આધારે ઉમેદવારોની પસંદગી કરવાનું સૂચન કર્યું હતું. પ્રધાનમંત્રીએ આપેલી સલાહનો ઝડપી અમલ કરતાં કાર્મિક અને પ્રશિક્ષણ વિભાગે તાબડતોડ કવાયત હાથ ધરી હતી અને કેન્દ્ર સરકારની ભરતીઓમાં ઇન્ટરવ્યુ પ્રથા નાબૂદ કરવા માટે માત્ર ત્રણ મહિનામાં સમગ્ર પ્રક્રિયા પૂરી કરી હતી. ■

દેશનું બંધારણ ભારતનો પવિત્ર ગ્રંથ

આપણે, ભારતના લોકોએ 26 નવેમ્બર, 1949ના રોજ બંધારણ અપનાવ્યું હતું. રાષ્ટ્ર માટે આ તારીખ ખૂબ જ મહત્વ ધરાવતી હોવા છતાં, છેક 2015માં સરકારે આપણાં બંધારણના મુખ્ય શિલ્પી બાબાસાહેબ ભીમરાવ આંબેડકરને શ્રદ્ધાંજલી સ્વરૂપે દર વર્ષે 26 નવેમ્બરનો દિવસ 'બંધારણ દિન' તરીકે ઉજવવાનો નિર્ણય લીધો હતો.

સૈદ્ધાંતિક રીતે, બંધારણ મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનો અત્યંત મહત્વપૂર્ણ સમૂહ છે જે દેશની સરકારને માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે. તે દેશના નાગરિકોના અધિકારો અને તેમનું આત્મસન્માન સુનિશ્ચિત કરે છે અને રાષ્ટ્રની એકતા અખંડિત રાખે છે. દરેક દેશ માટે બંધારણ તેનો આત્મા છે. દેશના સ્વતંત્રતા સંઘર્ષમાં આપણાં સ્વાતંત્ર્ય સેનાનીઓને માર્ગદર્શન પૂરી પાડતી ભાવનાઓનું પ્રતિબિંબ રજૂ કરતું હોવાથી આ હકીકત ભારતને વધુ સચોટ રીતે લાગુ પડે છે. તેના ઘડવૈયાઓના વિચક્ષણ બુદ્ધિચાતુર્યના કારણે ભારતીય બંધારણ

સરકારનો અંતરાત્મા જાળવી રાખે છે અને દેશના લોકશાહી માળખાને સંરક્ષણ પૂરું પાડે છે. ભારતના બંધારણને 26 નવેમ્બર, 1949ના રોજ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું અને તેની કેટલીક જોગવાઈઓ તાત્કાલિક અમલમાં આવી હતી અને બાકીની જોગવાઈઓ 26 જાન્યુઆરી, 1950ના રોજ અમલમાં આવી હતી.

દર વર્ષે દેશમાં 15 ઓગસ્ટ (સ્વતંત્રતા દિન) અને 26 જાન્યુઆરી (પ્રજાસત્તાક દિન)ની ઉત્સાહપૂર્વક ઉજવણી કરવામાં આવે છે. પરંતુ 26મી નવેમ્બર તરફ અત્યાર સુધી ખાસ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું નથી. કેન્દ્રમાં સત્તા

સંભાવ્યાં પછી, પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ તેના મહત્વને છાજે તે રીતે આ દિવસ ઉજવવાનો નિર્ણય લીધો હતો. આ નિર્ણય પાછળનો તેનો હેતુ નવી પેઢી બંધારણના મહત્વ વિશે સજાગ બનાવવાનો અને નવા ભારતના નિર્માણમાં તેના પ્રદાનને વધારે સારી રીતે સમજવામાં મદદ કરવાનો છે.

આ નિર્ણય બંધારણના મુખ્ય ઘડવૈયા ભીમરાવ આંબેડકરને તેમની 125મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે શ્રદ્ધાંજલી સ્વરૂપે લેવામાં આવ્યો હતો. પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે બંધારણની ડ્રાફ્ટિંગ સમિતિના અધ્યક્ષ તરીકે ભારતના બંધારણના નિર્માણમાં ડૉ. આંબેડકરે ચાવીરૂપ ભૂમિકા ભજવી હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે, 26 નવેમ્બરની ઉજવણીનો અર્થ તે નથી કે 26 જાન્યુઆરી તેનું મહત્વ ગુમાવી દેશે.

પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, ભારત જેવા વૈવિધ્યસભર દેશમાં, તે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ બાબત છે કે ભારતના લોકોને બંધારણની જોગવાઈઓ વિશે જાગૃત

પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ 11 ઓક્ટોબર, 2015ના રોજ મુંબઈમાં યોજાયેલા કાર્યક્રમમાં ૬૨ વર્ષે 26 નવેમ્બરના રોજ બંધારણ દિવસ ઉજવવાની જાહેરાત કરી હતી.

શ્રેષ્ઠતમ પસંદગી

ભારતના બંધારણમાં વિશ્વના અનેક દેશોના બંધારણનું પ્રતિબિંબ જોવા મળતુ હોવા છતાં તે ભારત માટે કાયદાનો વિશિષ્ટ સમૂહ રજૂ કરે છે. ભારત માટે શ્રેષ્ઠ બંધારણના નિર્માણ માટે બંધારણના ઘડવૈયાઓએ 60થી પણ વધારે દેશોના બંધારણોનો ગહન અભ્યાસ કર્યો હતો. ગવર્નેન્ટ ઓફ ઈન્ડિયા એક્ટ, 1935નું મૂળભૂત માળખું જાળવી રાખીને ભારતના બંધારણે બ્રિટન, આયર્લેન્ડ, અમેરિકા, દક્ષિણ આફ્રિકા, કેનેડા, ફ્રાન્સ, ઓસ્ટ્રેલિયા, રશિયા, જર્મની અને જાપાનમાંથી કેટલીક જોગવાઈઓ અપનાવી છે. સંઘીય માળખું, રાજ્યપાલનો હોદ્દો, ન્યાયતંત્ર, જાહેર સેવા આયોગ, કટોકટીની જોગવાઈઓ, વહીવટી વિગતો ગવર્નેન્ટ ઓફ ઈન્ડિયા એક્ટ, 1935માંથી લેવામાં આવી છે. આમુખમાં પ્રજાસત્તાક, સ્વતંત્રતા, સમાનતા અને બંધુતાના આદર્શો ફ્રાન્સના બંધારણમાંથી લેવામાં આવ્યાં છે. આમુખની ભાષા ઓસ્ટ્રેલિયાના બંધારણમાંથી લેવામાં આવી છે અને આમુખની શૈલી અમેરિકાના બંધારણમાંથી અપનાવવામાં આવી છે.

કઈ બાબત તેને વિશિષ્ટ બનાવે છે: ભારતનું બંધારણ તમામ લોકોને સમાનતા પૂરી પાડે છે અને કાયદાના શાસનની જોગવાઈ કરે છે. તે દરેક અને પ્રત્યેક નાગરિકને મૂળભૂત અધિકારોની ખાતરી આપે છે, ભલે તે વંચિત હોય અથવા શોષિત હોય, પછાત હોય કે ગરીબ હોય. તે તેમના મૂળભૂત અધિકારોનું રક્ષણ કરે છે અને તેમના હિતોને સલામત રાખે છે.

સુધારાની જોગવાઈઓ: સુધારાની જોગવાઈ બંધારણને વધારે પરિવર્તનશીલ બનાવે છે. બંધારણના ઘડવૈયાઓ તે વાત સારી રીતે જાણતાં હતાં કે સમયના પરિવર્તન સાથે બંધારણમાં પણ સુધારો કરવાની જરૂરિયાત ઊભી થશે. આથી, તેમણે શાસકો સ્વચ્છંદી સુધારાઓ હાથ ન ધરી શકે તે બાબતનો ખ્યાલ રાખીને બંધારણ સુધારવાની વિગતવાર પ્રક્રિયા પૂરી પાડી છે. અત્યાર સુધી બંધારણે કુલ 104 સુધારાઓ જોયા છે, જેમાં છેલ્લો સુધારો જાન્યુઆરી, 2020માં કરાયો છે.

બંધારણ સભાની સમિતિઓ

વિવિધ મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓ ઉપર બંધારણ સભા દ્વારા સત્તર અલગ-અલગ સમિતિઓની રચના કરવામાં આવી હતી.

સમિતિનું નામ	અધ્યક્ષ
પ્રક્રિયાના નિયમો અંગે સમિતિ	રાજેન્દ્ર પ્રસાદ
સ્ટિટઅરિંગ સમિતિ	રાજેન્દ્ર પ્રસાદ
નાણાં અને કર્મચારીગણ સમિતિ	રાજેન્દ્ર પ્રસાદ
ઓળખપત્ર સમિતિ	અક્ષાડી ક્ષિપ્રા સ્વામી ઐયર
ગૃહ સમિતિ	બી. પટ્ટાભી સીતારમચ્ચા
કાર્ય સંચાલન સમિતિ	કે.એમ.મુનસી
રાષ્ટ્રધ્વજ પર કામચલાઉ સમિતિ	રાજેન્દ્ર પ્રસાદ
બંધારણ સભાની કામગીરી સંબંધિત સમિતિ	જી.વી.માવલંકર
રાજ્યોની સમિતિ	જવાહરલાલ નહેરુ
મૂળભૂત અધિકારો, લઘુમતિઓ અને આદિવાસી અને નિષ્કાસિત વિસ્તાર અંગે સલાહકારી સમિતિ	વલ્લભભાઈ પટેલ
લઘુમતીઓની પેટા-સમિતિ	એચ.સી.મુખર્જી
મૂળભૂત અધિકારોની પેટા-સમિતિ	જે.બી.ક્રિપલાની
પૂર્વોક્ત સિમાવર્તી આદિજાતિ વિસ્તારો અને આસામ નિષ્કાસિત અને આંશિક નિષ્કાસિત વિસ્તારોની પેટા-સમિતિ	ગોપિનાથ બાર્દોલોઈ
નિષ્કાસિત અને આંશિક નિષ્કાસિત વિસ્તારોની (આસામમાં સમાવિષ્ટ હોય તેવા સિવાય) પેટા-સમિતિ	એ.વી.ઠક્કર
કેન્દ્રીય સત્તા સમિતિ	જવાહરલાલ નહેરુ
કેન્દ્રીય બંધારણ સમિતિ	જવાહરલાલ નહેરુ
ડ્રાફ્ટિંગ સમિતિ	બી.આર.આંબેડકર

બનાવવામાં આવે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે, 26 નવેમ્બરની બંધારણ દિન તરીકે ઉજવણી તે બાબતનું પ્રતિબિંબ રજૂ કરે છે કે કેન્દ્ર સરકાર પણ તે દિશામાં વિચારે છે તથા સમયની સાથે સાથે આખ્યાલ વિકાસ પામશે. 26 નવેમ્બર, 2017ના રોજ પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, "સ્વતંત્રતા બાદ જ્યારે કરોડો લોકો નવી આશા સાથે જીવનમાં આગળ વધવાનું સ્વપ્ન સેવતાં હતા અને તે સમયે પ્રવર્તમાન કપરા સંજોગોમાં પણ તેમનો જૂસ્સો આસમાને હતો, તેવા સમયે તમામને સ્વીકાર્ય બને તેવું બંધારણ આપવાનું કાર્ય સરળ નહોતું. તેવા દેશમાં કે જ્યાં સંખ્યાબંધ ધર્મ પાળતાં લોકો વસે છે, સેંકડો ભાષાઓ બોલાય છે અને 1,700થી વધારે બોલીઓ છે, જ્યાં વિશિષ્ટ શ્રદ્ધા ધરાવતાં લોકો શહેરો અને નગરો ઉપરાંત જંગલોમાં પણ વસે છે, ત્યારે તે તમામ લોકોને એક મંચ ઉપર ભેગા કરવા અને તેમની શ્રદ્ધાનું સન્માન થાય તે રીતે આ ઐતિહાસિક દસ્તાવેજ તૈયાર કરવાનું કાર્ય સરળ નહોતું."

બંધારણ અપનાવવામાં આવ્યું અને તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો તે પહેલાં ભારતનું શાસન બ્રિટનની સંસદે પસાર કરેલા ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઈન્ડિયા એક્ટ, 1935 અનુસાર ચાલતું હતું.

ભારતની બંધારણ સમિતિ

બંધારણ સમિતિની પ્રથમ બેઠક 9 ડિસેમ્બર, 1946ના રોજ મળી હતી. તેમાં કેબિનેટ મિશન પ્લાનમાં સૂચવ્યાં મુજબ પ્રાંતીય ધારાસભાઓના સભ્યો દ્વારા પરોક્ષ રીતે ચૂંટાયેલા 389 સભ્યોની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. 11 ડિસેમ્બર, 1946ના રોજ ડૉ. રાજેન્દ્ર પ્રસાદને બંધારણ સમિતિના અધ્યક્ષ અને હરેન્દ્ર કૂમર મુખર્જીને તેના ઉપાધ્યક્ષ નિમવામાં આવ્યાં હતાં. 3 જૂન, 1947ના રોજ માઉન્ટબેટન યોજના અનુસાર પાકિસ્તાન માટે અલગ બંધારણ સમિતિનું સર્જન કરવામાં આવ્યું હતું. આ રીતે કેટલાક પ્રાંતોના પ્રતિનિધીઓનો પરિષદના સભ્યપદ તરીકે અંત આવ્યો હતો.

બંધારણ સભાના સત્રો

પ્રથમ સત્ર: 9-23 ડિસેમ્બર, 1946	સાતમું સત્ર: 4 નવેમ્બર, 1948 -
બીજું સત્ર: 20-25 જાન્યુઆરી, 1947	આઠમું સત્ર: 8 જાન્યુઆરી, 1949
ત્રીજું સત્ર: 28 એપ્રિલ - 2 મે, 1947	નવમું સત્ર: 16 મે - 16 જૂન, 1949
ચોથું સત્ર: 14-31 જુલાઈ, 1947	દસમું સત્ર: 30 જુલાઈ - 18
પાંચમું સત્ર: 14-30 ઓગસ્ટ, 1947	અગિયારમું સત્ર: 6-17 ઓક્ટોબર, 1949
છઠ્ઠું સત્ર: 27 જાન્યુઆરી, 1948	

બંધારણ સભામાં મહિલાઓ

ભારતના બંધારણની રચના તેવા સમય કરવામાં આવી હતી જ્યારે વિશ્વના અનેક ભાગોમાં મહિલાઓને મૂળભૂત અધિકારોથી વંચિત રાખવામાં આવતી હતી. બંધારણ સભામાં કુલ 15 મહિલાઓએ સ્થાન મેળવ્યું હતું, જેમાં સરોજની નાયડુ, રાજકુમારી અમૃત કૌર, હંસાબહેન જીવરાજ મહેતા, સુચેતના ક્રિપલાની અને જી. દુર્ગાબાઈનો સમાવેશ થાય છે.

તેના પરિણામે સમિતિની સભ્યસંખ્યા ઘટીને 299 થઈ ગઈ હતી. ભારતનું બંધારણ 26 જાન્યુઆરી, 1950ના રોજ અમલમાં આવ્યું હતું. આ દિવસે સમિતિનું અસ્તિત્વ સમાપ્ત થયું હતું અને 1952માં જ્યાં સુધી નવી સંસદ રચાઈ નહીં ત્યાં સુધી તેણે પોતાને ભારતની કામચલાઉ સંસદમાં પરિવર્તિત કરી હતી.

વિશ્વના સૌથી લાંબા બંધારણનું નિર્માણ

બંધારણ સમિતિની પ્રથમ બેઠક નવી દિલ્હીમાં સંસદ ગૃહના સેન્ટ્રલ હોલમાં 9 ડિસેમ્બર, 1946ના રોજ મળી હતી.

સ્વતંત્ર ભારતનું બંધારણ ઘડવાના ઐતિહાસિક કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે બંધારણ સમિતિએ બે વર્ષ, અગિયાર મહિના અને સત્તર દિવસ એટલે કે લગભગ ત્રણ વર્ષ જેટલો સમય લીધો હતો. આ સમયગાળા દરમિયાન, તેણે કુલ 165 દિવસોને આવરી લેતાં

વિશ્વનું સૌથી લાંબુ બંધારણ

ભારતનું બંધારણ વિશ્વના તમામ સાર્વભૌમ દેશોમાં સૌથી લાંબુ બંધારણ છે. તેના વર્તમાન સ્વરૂપમાં તેમાં આમુખ, 22 ભાગો સાથે 395 અનુચ્છેદો, 12 અનુસૂચીઓ, ચાર પરિશિષ્ટો અને 104 સુધારાઓનો સમાવેશ થાય છે.

“

"સ્વતંત્રતા બાદ જ્યારે ક્રોડો લોકો નવી આશા સાથે આગળ વધવાનું સ્વપ્ન સેવતાં હતા અને તે સમયે પ્રવર્તમાન વિપરિત સંજોગોમાં પણ તેમનો જૂસ્સો આસમાને હતો, તેવા સમયે તમામને સ્વીકાર્ય અને તેવું બંધારણ આપવાનું કાર્ય સરળ નહોતું."

”

26 નવેમ્બર, 2017ના રોજ પ્રધાનમંત્રીએ કહેલી વાત

અગિયાર સત્રોનું આયોજન કર્યું હતું. 13 ડિસેમ્બર, 1946ના રોજ પંડિત જવાહરલાલ નહેરુએ ઉદ્દેશ પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યો હતો જેને 22 જાન્યુઆરી, 1947ના રોજ સર્વાનુમતે સ્વીકારી લેવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ 14 ઓગસ્ટ, 1947ની રાત્રીએ બંધારણ ખંડમાં બેઠક યોજાઈ હતી અને બરાબર બારના ટકોરે સ્વતંત્ર ભારતની ધારાસભાએ કામગીરી સંભાળી હતી.

29 ઓગસ્ટ, 1947ના રોજ ભારતના બંધારણનો મુસદ્દો તૈયાર કરવા માટે ડૉ બી.આર. આંબેડકરની અધ્યક્ષતા હેઠળ બંધારણ સભાએ ડ્રાફ્ટિંગ સમિતિની રચના કરી હતી. 4 જાન્યુઆરી, 1948ના રોજ તેનો પ્રથમ મુસદ્દો તૈયાર થયો હતો. બંધારણના મુસદ્દા ઉપર ચર્ચા-વિચારણા કરતી વખતે સભાએ તેની સમક્ષ રજૂ કરાયેલા 7,635માંથી લગભગ 2,473 જેટલા સુધારાઓની ચર્ચા કરી હતી અને તેનો નિકાલ કર્યો હતો.

પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ વર્ષ 2010માં, 26 નવેમ્બરના રોજ જ્યારે તેઓ ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી હતાં ત્યારે હાથી ઉપર બંધારણની નકલ મૂકીને શોભા યાત્રા કાઢી હતી. સમગ્ર યાત્રા દરમિયાન તેઓ પોતે હાથીની આગળ-આગળ ચાલ્યાં હતાં.

નાગરિકો, પ્રશાસકોએ બંધારણની ભાવના અનુસાર જ કામગીરી કરવી જોઈએ

પ્રધાનમંત્રીએ 26 નવેમ્બર, 2017ના રોજ મન કી બાત કાર્યક્રમમાં જણાવ્યું હતું કે, દરેક નાગરિકોની ફરજ છે કે તેઓ બંધારણની જોગવાઈઓનું અક્ષરશઃ પાલન કરે. પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, "નાગરિકો અને પ્રશાસકોએ સાથે મળીને સમાન રીતે આપણાં બંધારણની ભાવના અનુસાર પોતાની કામગીરી હાથ ધરવી જોઈએ. આપણાં બંધારણનો સાર એટલો જ છે કે કોઈપણ વ્યક્તિને કોઈપણ રીતે હાનિ ન પહોંચવી જોઈએ. બંધારણ દિવસ નિમિત્તે બાબાસાહેબ આંબેડકરનું સ્મરણ સ્વાભાવિક છે."

તે જ દિવસે બીજા એક કાર્યક્રમમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે, "સમયની માંગ છે કે આપણે બધા એક-બીજાને સશક્ત બનાવીએ. એક સંસ્થા અન્યની જરૂરિયાતો સમજવા માટે અને તેમના દ્વારા જે પડકારોનો સામનો કરાય છે તે સમજવા માટે સક્ષમ હોવા જોઈએ. જ્યારે આ ત્રણ સંસ્થાઓ (કારોબારી, ન્યાયતંત્ર અને ધારાસભા) બંધારણમાં નિર્દિષ્ટ તેમની ફરજો ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે ત્યારે જ તેઓ દેશના નાગરિકોને અધિકારપૂર્વક કંઈક કહી શકવા સક્ષમ બનશે. કૃપા કરીને તમારી ફરજોનું પાલન કરો અને 'મારે શું ચિંતા'ની માનસિકતા ત્યજીને સમાજ અને દેશનો વિચાર કરો."

ભારતનું બંધારણ 26 નવેમ્બર, 1949ના રોજ અપનાવવામાં આવ્યું હતું અને 24 જાન્યુઆરી, 1950ના રોજ તેના સભ્યોએ તેની ઉપર હસ્તાક્ષર કર્યાં હતાં. આમ, બંધારણ ઉપર કુલ 284 સભ્યોના હસ્તાક્ષર જોવા મળે છે.

હસ્તલિખિત દસ્તાવેજ: ભારતના બંધારણની પ્રથમ નકલ હાથથી લખવામાં આવી હતી. સુલેખક પ્રેમ બિહારી નારાયણ રાયઝાદાએ ઇટાલિક શૈલી અંગ્રેજી આપૃતિ, જ્યારે વસંત ક્ષિપ્રા વૈદ્યે તેની હિંદી પ્રત તૈયાર કરી હતી. પશ્ચિમ બંગાળમાં શાંતિનિકેતનના કલા ભવનમાંથી કલાકાર નંદલાલ બોઝ અને તેમની ટીમ દ્વારા તેનું સુશોભન કાર્ય કરવામાં આવ્યું છે. ભારતના બંધારણની મૂળ હિંદી તથા અંગ્રેજી નકલોને ભારતના સંસદના પુસ્તકાલયમાં હિલિયમ ભરેલા વિશિષ્ટ રીતે બનાવેલા કબાટમાં રાખવામાં આવી છે. હસ્તલિખિત દસ્તાવેજ ઉપરથી, દહેરાદૂનના હાથીબારકલા વિસ્તારમાં સ્થિત ભારતીય સર્વેક્ષણના ઉત્તર પ્રિન્ટિંગ જૂથમાં લિથોગ્રાફી પ્રિન્ટિંગનો ઉપયોગ કરીને 1,000 નકલો પ્રિન્ટ કરવામાં

આવી હતી. પ્રિન્ટ થયેલી પ્રથમ નકલ ઉત્તરીય પ્રિન્ટિંગ પ્રભાગના કબાટમાં સલામત રીતે સાચવવામાં આવી છે.

26 જાન્યુઆરીએ બંધારણ શા માટે અપનાવવામાં આવ્યું

31 ડિસેમ્બર, 1929ના રોજ કોંગ્રેસે પૂર્ણ સ્વરાજનો પ્રસ્તાવ પસાર કર્યો હતો અને લોકોને દર વર્ષે 26મી જાન્યુઆરીનો દિવસ સ્વતંત્રતા દિન તરીકે ઉજવવાનું આહ્વાન કર્યું હતું. સ્વતંત્રતા પછી, તેવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે બંધારણનો અમલ 26 જાન્યુઆરી, 1950ના રોજ થશે.

ભારતે 2019માં બંધારણની સ્વીકૃતિની 70મી જન્મજયંતિ ઉજવી

સંસદ ગૃહના સેન્ટર હોલ ખાતે ભારતના બંધારણની સ્વીકૃતિની 70મી જન્મજયંતિ ઉજવવામાં આવી હતી. આ તે જ સ્થાન છે જ્યાં 1949માં બંધારણ અપનાવવામાં આવ્યું હતું. બંધારણ દિવસના રોજ સવારે 11 વાગે બંધારણની પ્રસ્તાવનાનું સામૂહિક વાંચન કરાયું હતું. ■

“ આપણે સૌ ભારતીયો માટે એ જરૂરી બની જશે કે મુસ્લિમો, ખ્રિસ્તીઓ, યહુદીઓ, પારસીઓ અને અન્ય તે તમામ લોકો જે જેમના માટે ભારત માતૃભૂમિ છે તેઓ રાષ્ટ્રધ્વજને અપનાવે જેના માટે જીવવા અને મરવા પણ તૈયાર હોય.

– મહાત્મા ગાંધી ”

ભારતનો તિરંગો રાષ્ટ્રની આન, બાન અને શાન

દેશનો રાષ્ટ્રધ્વજ માત્ર તેની ઓળખનો જ એક ભાગ નથી પરંતુ તેની સ્વતંત્રતાનું પ્રતિક પણ છે. ભારત માટે, રાષ્ટ્રધ્વજ લોકોની આશા, પ્રેમ અને તાકાતનું પણ પ્રતિક છે. તિરંગા તરીકે પણ ઓળખાતો (ત્રણ રંગો હોવાના કારણે) ભારતનો રાષ્ટ્રધ્વજ સત્ય અને શાંતિનો પણ સંકેત રજૂ કરે છે.

ભારત બંધારણ દિવસની ઉજવણી કરી રહ્યું હોવાથી તેના રાષ્ટ્રધ્વજની સફર ઉપર એક નજર કરવી વધુ મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે. બ્રિટિશ હકુમત સામે ભારતની સ્વતંત્રતાની લડાઈમાં મહત્વપૂર્ણ હથિયાર તરીકે ધ્વજનો ઉપયોગ કરાયો હતો.

ભારતના રાષ્ટ્રધ્વજને તેના વર્તમાન સ્વરૂપમાં બંધારણ સભામાં 22 જુલાઈ, ૧૯૪૭ના રોજ અપનાવવામાં આવ્યો હતો. ૧૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭થી ૨૬ જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ની વચ્ચે તેણે ભારતીય સંસ્થાનના રાષ્ટ્રધ્વજ તરીકે સેવા આપી હતી અને ત્યારબાદ પ્રજાસત્તાક ભારતના રાષ્ટ્રધ્વજ તરીકે. ભારતનો રાષ્ટ્રધ્વજ ભારતના લોકોની આશા અને આકાંક્ષાઓનું પ્રતિબિંબ રજૂ કરે છે. તે રાષ્ટ્રના ગૌરવની નિશાની છે. છેલ્લા સાત દાયકાઓ દરમિયાન રાષ્ટ્રધ્વજની આન, બાન, શાન જાળવવા માટે સશસ્ત્ર દળો સહિત અનેક લોકોએ નિઃસંકોચપણે પોતાના પ્રાણ ન્યોછાવર કરી દીધા છે.

ભારતનો રાષ્ટ્રધ્વજ

- ભારતનો રાષ્ટ્રધ્વજ આડો તિરંગો છે, જેમાં કેસરી રંગ સૌથી ઉપર, સફેદ રંગ મધ્યમાં અને લીલો રંગ સૌથી નીચે એક સરખું કદ ધરાવે છે. કેસરી રંગ તાકાત અને શૌર્યનું પ્રતિક છે, સફેદ રંગ શાંતિ અને સત્ય જ્યારે લીલો રંગ સમૃદ્ધિ, વિકાસ અને શુભતાનું પ્રતિક છે.
- ધ્વજની પહોળાઈ સાથે તેની લંબાઈનો ગુણોત્તર 2:3 છે.

ચક્ર

રાષ્ટ્રધ્વજ કાયદો

- સફેદ પટ્ટાના મધ્યમાં ધર્મ ચક્ર તરીકે ઓળખાતું વાદળી રંગનું 24 દાંતા ધરાવતું ચક્ર છે. આ ચક્રને અશોક સ્તંભમાંથી લેવામાં આવ્યું છે, “ધર્મ ચક્ર” દેશની પ્રગતિનું પ્રતિક દર્શાવે છે. તેનો વ્યાસ અંદાજે સફેદ પટ્ટા જેટલો છે.

- 26મી જાન્યુઆરી, 2002ના રોજ ભારતીય રાષ્ટ્રધ્વજ કાયદામાં સ્વતંત્રતાના આશરે 55 વર્ષ બાદ સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને ભારતના લોકો દરરોજ પોતાના ઘરે, કચેરીએ અને ફેક્ટરી પર રાષ્ટ્રધ્વજ ફરકાવી શકે તે માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. અગાઉ માત્ર રાષ્ટ્રીય પર્વ વખતે જ તેઓ રાષ્ટ્રધ્વજ ફરકાવી શકતાં હતાં. હવે ભારતીયો રાષ્ટ્રધ્વજ સંબંધિત કાયદાકીય જોગવાઈઓનું ચુસ્તતાથી પાલન કરવામાં આવે તે રીતે, કોઈપણ સ્થાને અને કોઈપણ સમયે ગૌરવપૂર્વક રાષ્ટ્રધ્વજ ફરકાવી શકે છે, જેથી રાષ્ટ્રધ્વજની અવમાનનાનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો ન થાય. સુગમતા માટે ભારતીય રાષ્ટ્રધ્વજ કાયદો, 2002 ત્રણ ભાગોમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યો છે: કાયદાના ભાગ-1 માં રાષ્ટ્રધ્વજના સામાન્ય વર્ણનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, ભાગ-2 નાગરિકો, ખાનગી સંગઠનો, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ દ્વારા રાષ્ટ્રધ્વજ ફરકાવવા સંબંધિત જોગવાઈ કરે છે અને ભાગ-3માં કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો દ્વારા અને તેમના સંગઠનો અને સંસ્થાઓ દ્વારા પ્રદર્શન સંબંધિત બાબતો દર્શાવે છે.

તિરંગાનો ઉદ્ભવ

ભારતીય રાષ્ટ્રધ્વજ સ્વતંત્રતા સંગ્રામ દરમિયાન પોતાના ઉદ્ભવથી અત્યાર સુધી અનેક ફેરફારોમાંથી પસાર થયો છે. રાષ્ટ્રધ્વજના ઉદ્ભવમાં કેટલાક નોંધપાત્ર ઐતિહાસિક સીમાચિહ્નો આ પ્રમાણે છે:

- ભારતમાં સૌ પ્રથમ વખત રાષ્ટ્રધ્વજ 7 ઓગસ્ટ, 1906ના રોજ કોલકાતામાં પારસી બાગાન (ગ્રીન પાર્ક) ખાતે ફરકાવવામાં આવ્યો હોવાનું કહેવામાં આવે છે. આ ધ્વજમાં લાલ, પીળી અને લીલી એમ ત્રણ આડી પટ્ટીઓનો દર્શાવવામાં આવી હતી.
- બીજો ધ્વજ 1907માં પારસી મહિલા મેડમ કામા અને તેમના ક્રાંતિકારી સભ્યોના સમૂહ દ્વારા ફરકાવવામાં આવ્યો હતો. આ ધ્વજ પ્રથમ ધ્વજ જેવો જ હતો. આ ધ્વજને બર્લિનમાં સમાજવાદી પરિષદમાં પણ લહેરાવવામાં આવ્યો હતો.
- ત્રીજો વખત ધ્વજ 1917માં ફરકાવવામાં આવ્યો હતો જ્યારે રાજકીય આંદોલન તેના નિર્ણાયક તબક્કામાં હતું. એન્ડ્રી બેસન્ટ અને લોકમાન્ય તિલકે હોમરૂલ આંદોલન વખતે તેને ફરકાવ્યો હતો. આ ધ્વજ પાંચ લાલ અને ચાર લીલી વારાફરતી ગોઠવેલી આડી પટ્ટીઓ ધરાવતો હતો અને સમર્ષિ સમૂહમાં સાત તારાઓ તેની ઉપર દર્શાવવામાં આવ્યાં હતાં. ડાબી બાજુના ઉપરના ખુણા પર યુનિયન જેક મુકવામાં આવ્યો હતો. એક ખુણામાં સફેદ અર્ધચંદ્ર અને તારો પણ હતો.
- આંધ્રના બેઝવાડા (અત્યારે વિજયવાડા) ખાતે અખિલ ભારતીય કોંગ્રેસ સમિતિના 1921ના અધિવેશન દરમિયાન પિંગાલી વેંકેયાએ એક ધ્વજ તૈયાર કરીને તેને ગાંધીજી સમક્ષ રજૂ કર્યો હતો. તે બે રંગો, લાલ અને લીલામાંથી બનાવવામાં આવ્યો હતો, જે બે મુખ્ય સમુદાયો હિંદુ અને મુસ્લિમનું પ્રતિનિધિત્વ કરતાં હતાં. 1931માં આ ધ્વજને અપનાવવામાં આવ્યો હતો. આ ધ્વજ ભારતીય રાષ્ટ્રીય સૈન્યના યુદ્ધ પ્રતિક પણ હતો.
- 1931નું વર્ષ ધ્વજના ઇતિહાસમાં ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ રહ્યું છે. તિરંગાને આપણાં રાષ્ટ્રધ્વજ તરીકે અપનાવવાનો પ્રસ્તાવ પસાર કરાયો હતો. આ ધ્વજ વર્તમાન ધ્વજનું પ્રતિબિંબ હતો, જેમાં કેસરી, સફેદ અને લીલો રંગ દર્શાવાયો હતો અને મહાત્મા ગાંધીનો ચરખો તેના કેન્દ્રમાં હતો. જોકે તે વખતે સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે તે કોઈ સાંપ્રદાયિક મહત્વ ધરાવતું નથી અને તેનું અર્થઘટન તે અનુસાર ન કરવું જોઈએ.
- 22 જુલાઈ, 1942ના રોજ બંધારણ સભાએ સ્વતંત્ર ભારતના રાષ્ટ્રધ્વજ તરીકે તેને અપનાવ્યો હતો. સ્વતંત્રતા બાદ, ધ્વજના રંગો અને તેનું મહત્વ સમાન જ રહ્યું છે. માત્ર કેન્દ્રમાં ચરખાના સ્થાને સમ્રાટ અશોકના ધર્મચક્રને સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

સ્રોત: <https://knowindia.gov.in>

સફળ વ્યૂહનીતિના પરિણામો આવ્યા

સાજ થયેલા દર્દીઓનો આંકડો 75 લાખ કરતાં વધારે થયો

હોસ્પિટલમાં ભરતી થયેલા કેસોની અસરકારક તબીબી સારવાર માટે કેન્દ્ર, રાજ્ય અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોના સામૂહિક પ્રયત્નોના ખૂબ જ સકારાત્મક પરિણામો જોવા મળી રહ્યાં છે, જેના પરિણામે ભારતમાં કોવિડ-19 મૃત્યુદરમાં ભારે ઘટાડો જોવા મળ્યો છે. તે માર્ચ મહિના પછી હવે 1.49 ટકાના સૌથી નીચા દરને સ્પર્શી ગયો છે. અસરકારક નિયંત્રણ રણનીતિ, આક્રમક પરીક્ષણ અને સમગ્ર સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલોમાં સારવારના સર્વગ્રાહી માપદંડના આધારે તબીબી વ્યવસ્થાપનના કારણે નવા નોંધાતાં મૃત્યુની સંખ્યામાં નોંધપાત્ર ઘટાડો આવ્યો છે. 26 ઓક્ટોબરના રોજ, ભારતમાં 500થી પણ ઓછા મૃત્યુ (497) નોંધાયાં હતાં.

કોવિડ-19 વ્યવસ્થાપન અને પ્રતિભાવ નીતિના ભાગરૂપે કેન્દ્ર સરકાર માત્ર કોવિડ-19ના નિયંત્રણ ઉપર જ નહીં પરંતુ મૃત્યુની સંખ્યા ઘટાડવામાં અને કોવિડના જટિલ અને ગંભીર દર્દીઓને ગુણવત્તાયુક્ત તબીબી સારવાર પૂરી પાડીને તેમના જીવન બચાવવા ઉપર પણ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી રહી છે.

ઉપ-રાષ્ટ્રપતિ અને તેમના પત્ની

આશરે એક મહિલાના આઈસોલેશન બાદ ઉપરાષ્ટ્રપતિ એમ.વેંકૈયા નાયડુ અને તેમના પત્ની ઉષા નાયડુનો 26 ઓક્ટોબરના રોજ કોવિડ-19 ટેસ્ટ નેગેટિવ આવ્યો હતો. 29 સપ્ટેમ્બર, 2020ના રોજ કોવિડ-19નું નિદાન થયા પછી તેઓ હોમ-ક્વોરેન્ટાઈન હેઠળ હતાં. ■

જ્યાં સુધી દવા નહીં, ત્યાં સુધી ઠીલાશ નહીં

91.68 %

રિકવરી દર

1.49%

મૃત્યુ દર

બે ગજનું
અંતર

અત્યાર સુધી થયેલા
કુલ પરીક્ષણો
11,07,43,103

લેબોરેટરી – સરકારી -**1132** | ખાનગી -**905**
સાજ થયેલા દર્દીઓ **75,44,798**

સક્રિય કેસો
5,61,908

કુલ દર્દીઓ
81,06,706

કુલ દર્દીની વસ્તીની સરખામણીમાં ઓક્ટોબરમાં ચેપ અને મૃત્યુના દરમાં ઘટાડો જોવા મળ્યો છે. ઓક્ટોબરમાં, ચેપની સંખ્યામાં 71.61%નો ઘટાડો જોવા મળ્યો હતો, જ્યારે મૃત્યુની સંખ્યામાં 70.57% ઘટાડો નોંધાયો હતો.

(1 નવેમ્બર સુધીના આંકડાઓ; સ્ત્રોત: આરોગ્ય મંત્રાલય)

આયુષ મંત્રાલય દ્વારા કામગીરીની સમીક્ષા હાથ ધરાઈ

આયુષ મંત્રાલયના સચિવ વૈદ્ય રાજેશ કોટેયાએ ઉચ્ચ-સ્તરીય બેઠકની અધ્યક્ષતા કરી હતી. આ બેઠકમાં તાજેતરના મહિનાઓમાં મંત્રાલયે કરેલી વિવિધ અસરકારક કામગીરીઓનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું અને તેનું કોવિડ-19 નિવારણ અને સંચાલનમાં નોંધપાત્ર યોગદાન જોવા મળ્યું હતું. અગ્ર સચિવો અને આયુષ મંત્રાલય અને વિવિધ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોના સચિવોએ વીડિયો કોન્ફરન્સ દ્વારા આ બેઠકમાં ભાગ લીધો હતો. કોટેયાએ કોવિડ-19 નિયમન માટે તાજેતરમાં બહાર પાડેલા રાષ્ટ્રીય આર્થુવેદ અને યોગ શિષ્ટાચારની પ્રશંસા કરી હતી. આ ઉપરાંત તેમણે રાષ્ટ્રીય આયુષ મિશન (NAM) અંતર્ગત મંજૂર કરાયેલા આયુષ આરોગ્ય સુખાકારી કેન્દ્રોની ઝડપથી કાર્યનિવૃત્ત કરવા અને NAM હેઠળ રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સ્તરે ખર્ચ અને ભંડોળના પ્રવાહમાં સુધારો કરવાની તાત્કાલિક જરૂરિયાત પણ વ્યક્ત કરી હતી.

તાજી હવામાં શ્વાસ લેવાની ખોજ

વાયુ પ્રદૂષણ માત્ર માનવો, પશુ-પક્ષીઓ અને વૃક્ષોને જ નુકસાન પહોચાડી રહ્યું નથી પરંતુ પથ્થરો, જમીન, ઈમારતો વગેરે જેવા પદાર્થોને પણ દૂષિત બનાવે છે. 1996માં સર્વોચ્ચ અદાલતે આપેલા એક ચૂકાદામાં ઈમારતોના આરોગ્ય ઉપર વાયુ પ્રદૂષણની થતી હાનિકારક અસરોની મહત્વપૂર્ણ બાબતો આવરી લેવામાં આવી હતી. વાયુ પ્રદૂષણ ઉપર નિયંત્રણ મેળવવા માટે સરકાર કેન્દ્રિત, સામૂહિક અને સંગઠિત કાર્યો હાથ ધરીને કાર્યક્રમ આગળ વધારી રહી છે.

વિશ્વ આરોગ્ય સંગઠન (WHO)ના એક અહેવાલ અનુસાર સમગ્ર વિશ્વમાં દર વર્ષે વાયુ પ્રદૂષણના કારણે 38 લાખથી પણ વધારે લોકોના મૃત્યુ નીપજે છે. વિશ્વમાં 90 ટકાથી પણ વધારે બાળકોને પ્રદૂષિત હવામાં શ્વાસ લેવાની ફરજ પડે છે. સમગ્ર વિશ્વના સૌથી પ્રદૂષિત શહેરોમાં ભારતના 14 સૌથી વધુ પ્રદૂષિત શહેરો સ્થાન ધરાવે છે. દિવાળી અને શિયાળાની શરૂઆતના સમયગાળામાં ઉતર ભારતના અનેક વિસ્તારોમાં ધૂમાડાનું જાડું આવરણ છવાઈ જાય છે. કોવિડ-19 મહામારીને ધ્યાનમાં રાખતાં ચાલુ વર્ષે વાયુ પ્રદૂષણના જોખમે વધારે ગંભીર સ્વરૂપ ધારણ કર્યું છે. જોકે, આ તમામ નકારાત્મકતાઓની વચ્ચે કેટલાક ખુશીના સમાચાર પણ છે. વાયુ પ્રદૂષણના નિરાકરણ માટે કોઈ જાદુઈ છડી નથી તે વાત અવાર-નવાર ભારપૂર્વક કહેવાતી હોવા છતાં સરકારે વાયુ પ્રદૂષણ સામે લડવા માટે અનેક પગલાંઓ

“

ભારત પ્રદૂષણ પ્રત્યે માત્ર સજાગ જ નહીં પરંતુ તેના ઉપાયો શોધવાના પ્રયત્નોમાં સક્રીય રીતે જોડાયેલું છે. તે સ્વચ્છ ભારત અભિયાન હોય, ધૂમાડા-રહિત રાંધણ ગેસ હોય, LED ઝૂંબેશ હોય, CNG આધારિત પરિવહન અથવા ઇલેક્ટ્રિક યાતાયાત હોય, આપણે પ્રદૂષણના ઉકેલ માટે ક્યાં ક્યાં જાકી રાખતાં નથી. અમે પેટ્રોલના કારણે સર્જાતા પ્રદૂષણને ઘટાડવા માટે ઇથેનોલના વપરાશ ઉપર ભાર મૂકી રહ્યાં છે... અમે લોક ભાગીદારીથી સંકલિત અભિગમ અને આધુનિક ટેકનોલોજી થકી પસંદ કરાયેલા 100 શહેરોમાં પ્રદૂષણ ઘટાડવા માટે સર્વગ્રાહી અભિગમ ઉપર કામગીરી કરી રહ્યાં છે.

- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી

પ્રધાનમંત્રીએ પંજાબના ખેડૂતોની પ્રશંસા કરી

ઓક્ટોબર, 2018માં પોતાના મન કી બાત કાર્યક્રમમાં પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ પંજાબના ખેડૂત ગુરબચન સિંઘની પ્રશંસા કરી હતી. પોતાના પુત્રના લગ્ન નક્કી કરતી વખતે ગુરબચન સિંઘે પુત્રવધુના પરિવારને અપીલ કરી હતી કે તે તેમને વચન આપે કે તે તેમના ખેતરોમાં પરાળ (પાક

“

2016માં 'સારી' હવાના દિવસોની સંખ્યા 106 હતી જેની સરખામણીએ 2020માં આ આંકડો વધીને 218 ઉપર પહોંચી ગયો છે અને 1 જાન્યુઆરીથી 30 સપ્ટેમ્બર 2016 દરમિયાન 'ખરાબ' ગુણવત્તાની હવા ધરાવતાં 156 દિવસોની સંખ્યા ઘટીને 56 ઉપર પહોંચી ગઈ છે.

”

18 ઓક્ટોબર, 2020ના રોજ ફેસબુક લાઇવ કાર્યક્રમમાં પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રીએ જણાવેલી વાત.

વાહનના પ્રદૂષણ ઉપર નિયંત્રણ

- સરકાર પેટ્રોલ સાથે ઈથેનોલના મિશ્રણને પ્રોત્સાહન આપી રહી છે. સરકારે 2022 સુધી 10 ટકા ઈથેનોલ અને 2030 સુધી 20 ટકા ઈથેનોલના મિશ્રણનો લક્ષ્ય નિર્ધારિત કર્યો છે.
- ભારત સ્ટાન્ડર્ડ IV પછી, સરકારે 1 એપ્રિલ, 2020થી ભારત સ્ટાન્ડર્ડ VI ઉપર છલાંગ લગાવી છે. તેના કારણે વાહનોના પ્રદૂષણમાં 70 ટકા સુધીનો ઘટાડો થશે.

પુષ્પા સુશ્મશ્રીય વિઘટક કેપ્સ્યુલ

ભારતીય કૃષિ સંશોધન સંસ્થા નવી દિલ્હીએ કચરો બાળવાની સમસ્યા ઉકેલવા માટે સુશ્મશ્રીય વિઘટક કેપ્સ્યુલ બનાવી છે. દરેક રૂપિયા 5ની કિંમત ધરાવતી આવી કેપ્સ્યુલ માટે 25 લીટર દ્રાવણની જરૂર રહે છે, જેનો ઉપયોગ એક હેક્ટર ખેતરમાં પાકના બાકી બચેલા કચરાનું ઝડપી વિઘટન કરવા માટે ઉપયોગ કરી શકાય છે.

લણ્યા પછી વધેલા ઠુંઠા) બાળશે નહીં. તેમણે મૂકેલી આ શરત સમાજની સાચી તાકાતનું પ્રતિબિંબ રજૂ કરે છે.

આ જ કાર્યક્રમમાં પ્રધાનમંત્રીએ પંજાબમાં નાભા નજીક આવેલા ગામ કાલર માજરાની પણ પ્રશંસા કરી હતી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે અહીં ખેડૂતો પરાળ બાળવાના બદલે તેમના ખેતરને ખેડીને માટી સાથે કચરો ભેગો કરે છે અને તેની પ્રક્રિયા માટે તેમણે જરૂરી ટેકનોલોજી પણ સ્વીકારી છે.

પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે જે લોકો પર્યાવરણને સ્વચ્છ અને પ્રદૂષણ મુક્ત રાખવા માટે પોતાના શ્રેષ્ઠ પ્રયત્નો કરી રહ્યાં છે તેઓ સાચા વારસદાર તરીકે તંદુરસ્ત જીવનશૈલીની ભારતીય પરંપરા આગળ વધારી રહ્યાં છે.

પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, “જેવી રીતે નાના નાના ટીપાંથી સાગરનું સર્જન થાય છે તેવી જ રીતે નાના-નાના સામૂહિક પ્રયત્નો સકારાત્મક માહોલના સર્જનમાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે.”

AQI દર્શાવવા મોબાઇલ એપ

સમીર: ઓક્ટોબર, 2017માં શરૂ કરવામાં આવેલી સમીર લોકોને હવાની ગુણવત્તા અંગેની માહિતી પૂરી પાડે છે. તે હવાને પ્રદૂષિત કરતી પ્રવૃત્તિઓ સામે ફરિયાદ નોંધાવવાની જોગવાઈ ધરાવે છે. હવાની ગુણવત્તા સંબંધિત માહિતીનું એકત્રિકરણ અને પ્રસારણ કેન્દ્રિત સ્થાન પરથી કરવામાં આવે છે. તે કેન્દ્રીય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ દ્વારા પ્રકાશિત થતાં રાષ્ટ્રીય હવા ગુણવત્તા સૂચકાંક (AQI)ની કલાક દીઠ માહિતીની જાણકારી સિવાય તમામ હિતધારકોને વાસ્તવિક-સમય હવાની ગુણવત્તા અંગેની માહિતી પૂરી પાડે છે.

SAFAR: 'વાયુની ગુણવત્તા અને હવામાનના અનુમાન સંશોધન પ્રણાલી (S A F A R)' એ એકીકૃત વહેલા ચેતવણીની પ્રણાલી છે જેની શરૂઆત 72 કલાક અગાઉથી જ હવાની ગુણવત્તા અને હવામાનનું અનુમાન કરવા માટે થઈ છે. SAFAR દિલ્હી, પૂણે, મુંબઈ અને અમદાવાદ એમ ચાર શહેરમાં કાર્યાન્વિત છે.

હવાની ગુણવત્તા સુધારવા માટે કામગીરીની રૂપરેખા

- સમગ્ર દેશમાં વાયુ પ્રદૂષણની સમસ્યા ઉકેલવા માટે કેન્દ્ર સરકારે લાંબા-ગાળાની, સમય-મર્યાદિત, રાષ્ટ્રીય-સ્તરની રણનીતિ તરીકે રાષ્ટ્રીય સ્વચ્છ હવા કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો છે. તેનો હેતુ 2017ના વર્ષને આધાર વર્ષ રાખીને વર્ષ 2024 સુધી PM10 અને PM2.5ના સંકેન્દ્રણમાં 20-30 ટકાના ઘટાડાનો લક્ષ્ય હાંસલ કરવાનો છે.
- 2011-2015 અને W H O અહેવાલ 2014/2018ના સમયગાળા માટે વ્યાપક હવા ગુણવત્તાની માહિતીના આધાર તરીકે મોટાભાગે ગંગાના મેદાની વિસ્તારોમાં એકસો બે બિન-પ્રાપ્તિ શહેરોની ઓળખ કરવામાં આવી છે. જમીની સ્તરે અમલીકરણ માટે આ તમામ શહેરો માટે શહેર-આધારિત કાર્યયોજનાને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.
- NCRમાં હવાના પ્રદૂષણના નિવારણ, નિયંત્રણ અને શમન માટે ઓળખી કાઢવામાં આવેલા કાર્યો માટે સમયમર્યાદાઓ અને અમલીકરણ સંસ્થાઓની નિર્દિષ્ટ કરીને 2018માં સર્વગ્રાહી કાર્યયોજના અધિસૂચિત કરી છે.
- NCRમાં હવાના પ્રદૂષણના નિવારણ, નિયંત્રણ અને ઉપશમન માટે 12 જાન્યુઆરી, 2017ના રોજ વર્ગીકૃત પ્રતિક્રિયા કાર્યયોજના અધિસૂચિત કરવામાં આવી છે. તે મુખ્યત્વે નબળી, ખૂબ જ નબળી, ગંભીર અને ગંભીર+ અથવા આપાતકાલીન શ્રેણીઓમાં ચાર AQIની પ્રતિક્રિયા માટે વર્ગીકૃત પગલાંઓ અને અમલીકરણ સંસ્થાઓની ઓળખ કરે છે.

કૃષિ કચરો બાળવાની સમસ્યાના ઉકેલ માટે પગલાં

- સરકારે કૃષિ કચરાના વ્યવસ્થાપન માટે રાજ્યોને રૂ. 1,700 કરોડની ફાળવણી કરી છે. વર્તમાન સમયમાં, કૃષિ કચરાનું દહન ટકાવવા માટે મશીનરી માટે સરકાર સહકારી સંસ્થાઓને 80 ટકા સબસિડી અને વ્યક્તિઓને 50 ટકાની સબસિડી પૂરી પાડે છે.
- ઉત્તરપ્રદેશ, હરિયાણા અને રાજસ્થાનમાં કેટલાક કેન્દ્રબિંદુ ઓળખી કાઢવામાં આવ્યાં છે અને રાજ્ય સરકારોને તેની ઉપર વધુ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા નિર્દેશો આપવામાં આવ્યાં છે.
- રાજ્યની કાર્ય યોજનાઓ તૈયાર કરવામાં આવી છે તથા તેની ચર્ચા-વિચારણા કરાઈ છે, જેનો ટૂંક સમયમાં અમલ કરવામાં આવશે.

ભર્યા છે અને તમામ હિતધારકો એટલે કે કેન્દ્ર, રાજ્ય સરકારો અને નાગરિકોએ આ બીમારી સામે લડવા એકજૂથ થઈને કામ કરવાની જરૂર છે.

ઉત્તરીય રાજ્યો ખાસ કરીને દિલ્હીમાં શિયાળા દરમિયાન વાયુ પ્રદૂષણની સમસ્યાઓમાં માનવસર્જિત કારણો ઉપરાંત હવામાન અને ભૌગોલિક પરિબળોના કારણે અનેકગણો વધારો થતો જોવા મળે છે. 29 સપ્ટેમ્બર, 2020ના રોજ પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ

પરિવર્તન મંત્રી પ્રકાશ જાવડેકરે જણાવ્યું હતું કે, "વાયુ પ્રદૂષણનો સામનો કરવા માટે કોઈ જાદુઈ છડી નથી. તેના માટે હવામાન અને ભૌગોલિક પરિબળો જવાબદાર છે, જે દર વર્ષે 2-3 મહિનાઓ દરમિયાન માનવસર્જિત પરિબળોના કારણે વધુ ઉગ્ર સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. કેન્દ્ર, દિલ્હી સરકાર, પડોશી રાજ્યો અને નાગરિકોએ ભેગા મળીને કામ કરવાની જરૂરિયાત છે. તે આપણાં સૌની જવાબદારી છે." ■

2022 સુધીમાં ઘરવિહોળા પ્રત્યેક પરિવારોને મળશે પોતાનું ઘર

રોટી અને કપડાં પછી પોતાનું ઘર વસાવવું એ દરેક વ્યક્તિનું હંમેશા એક સપનું હોય છે. જોકે, શહેરી અને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં મોટી સંખ્યામાં ભારતીયો પોતાના માથા ઉપર છતથી વંચિત રહેવા પામ્યાં છે. ઘરવિહોળા લોકોની પરિસ્થિતિમાં સુધારો કરવા માટે, સરકારે પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (PMAY)નો પ્રારંભ કર્યો છે

ઘરનું ઘર દરેક વ્યક્તિની પાયાની જરૂરિયાતો પેકીની એક જરૂરિયાત છે. પરંતુ બાળકોનું શિક્ષણ, પરિવારનું આરોગ્ય અને અન્ય રોજિંદી જરૂરિયાતોના પરિણામે સમાજના નિમ્ન વર્ગમાંથી આવતાં અનેક લોકો માટે પોતાનું ઘર વસાવવું સપનું અધુરું જ રહી જાય છે. અત્યાર સુધી શરૂ કરવામાં આવેલી તમામ સરકારી યોજનાઓ વિવિધ કારણોસર પોતાના હેતુ સાર્થક કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે, જેમાંથી પારદર્શિતાનો અભાવ એક મુખ્ય કારણ હતું. 2015માં શરૂ કરવામાં આવેલી પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના

ઘર એટલે તેવું સ્થાન, જ્યાં શિષ્ટ જીવન તરફ દોરી જતી તમામ સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ હોય છે, તેવું સ્થાન છે, જ્યાં પરિવારની ખુશીઓ હોય અને ઘરના દરેક સભ્યો પોતાના સપનાં સાકાર કરી શકે. પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજનાનું આ મુખ્ય હાર્દરૂપ તત્વ છે. આપણે જ્યારે દેશનો 75મો સ્વતંત્રતા દિન ઉજવી રહ્યાં છીએ ત્યારે અમે દરેક ગરીબ વ્યક્તિને તેનું/તેણીનું પોતાનું ઘર આપવાનું સ્વપ્ન ધરાવીએ છીએ.

પ્રધાનમંત્રી, નરેન્દ્ર મોદી

પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના – ગ્રામીણ

લક્ષ્યાંક	નોંધણી	મંજૂરી	પૂર્ણ	નાણાં હસ્તાંતરણ
2,26,98,288	1,84,75,380	1,71,00,848	1,18,21,595	રૂ. 1,65,861 કરોડ

લાભાર્થીઓની સામાજિક-આર્થિક અને જાતિ ગણતરી (SECC) અને ગ્રામસભા દ્વારા પ્રમાણિત માપદંડોનો ઉપયોગ કરીને પસંદગી કરવામાં આવે છે. PMAY-ગ્રામીણ યોજનાને સ્વચ્છ ભારત મિશન ગ્રામીણ (SBMG) જેવી અન્ય કેન્દ્ર સરકારની યોજનાઓ સાથે જોડવામાં આવી છે, જેના દ્વારા મનરેગા અને અન્ય યોજનાઓ સાથે સહકારમાં શૌચાલયના નિર્માણ માટે રૂ. 12,000 સુધીની સહાયતા પૂરી પાડવામાં આવે છે.

PMAY-G માટે પાત્રતા માપદંડો

- એવા પરિવારો જે પોતાનું ઘર ધરાવતાં નથી અથવા તેવા ઘરના માલિક છે જે મહત્તમ કાચી દિવાલ અને છાપરાં ધરાવતાં બે ઓરડાં ધરાવે છે.
- 25થી વધુ ઉંમર ધરાવતાં સાક્ષર વયસ્ક સભ્ય ધરાવતાં ન હોય તેવા કુટુંબો
- 16થી 59 વર્ષની વચ્ચે ઉંમર ધરાવતાં વયસ્ક સભ્યો ધરાવતાં હોય તે સિવાયના કુટુંબો
- દિવ્યાંગ સભ્યો ધરાવતાં પરિવારો અને સક્ષમ શરીર ન ધરાવતાં પરિવારના સભ્યો
- રોજિંદી મજૂરી કરીને આવક મેળવતા જમીનવિહોળા લોકો
- અનુસૂચિત જાતિ (SC) અને અનુસૂચિત જનજાતિ (ST) અને લઘુમતી સમુદાય

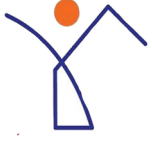
- આવાસોના બાંધકામનો ખર્ચ કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોની વચ્ચે 60:40ના ગુણોત્તરમાં વહેંચવામાં આવે છે, મેદાની વિસ્તારોમાં દરેક માટે રૂ. 1.20 લાખ સુધીની સહાયતા આપવામાં આવે છે.
- હિમાલયના પર્વતીય રાજ્યો, પૂર્વોત્તર રાજ્યો અને જમ્મુ અને કાશ્મીર કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશમાં ગ્રામીણ વિસ્તારો માટે ગુણોત્તર 90:10 છે, એટલે કે કેન્દ્ર સરકાર 90 ટકા ખર્ચ ઉઠાવશે અને રાજ્ય સરકાર પ્રત્યેક એકમ માટે રૂ. 1.30 લાખ સુધીની 10 ટકા રકમનું ધીરાણ પૂરું પાડશે.
- નવરચિત કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ લદ્દાખ સહિત કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં આવાસોના બાંધકામ માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા 100 ટકા ધીરાણ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.

પાત્રતા નથી

- દ્વિચક્રી અથવા ચાર પૈડાંના વાહન, કૃષિ ઉપકરણો અથવા માછીમારીની નૌકા ધરાવતાં કોઈપણ વ્યક્તિઓને આ યોજનામાંથી બાકાત કરવામાં આવ્યાં છે.
- રૂ. 50,000 અથવા તેનાથી વધારે ખર્ચ મર્યાદા સાથે કિસાન ક્રેડિટ કાર્ડ ધરાવતાં વ્યક્તિઓ
- રૂ. 10,000થી વધારે માસિક આવક સાથે સરકારી નોકરી કરતાં સભ્યો ધરાવતાં પરિવારો
- વ્યાવસાયિક અથવા આવક વેરો ચૂકવતાં સભ્યો ધરાવતાં પરિવારો
- લેન્ડલાઈન ટેલિફોન જોડાણ અથવા પોતાનું ફિજ ધરાવતા પરિવારો

સંપૂર્ણ પારદર્શિતા સાથે વંચિત લોકોને સન્માનજનક જીવન પૂરું પાડવાનો હેતુ ધરાવે છે. છેલ્લા છ વર્ષોમાં સરકારે સમગ્ર દેશમાં 2.25 કરોડ ઘરવિહોળા લોકોને પોતાના ઘરનો કબજો સોંપ્યો છે.

આ યોજના ગ્રામીણ અને શહેરી વસાહતો માટે અલગ-અલગ જોગવાઈઓ ધરાવે છે. PMAY (શહેરી) મિશન વર્ષ 2022 સુધી શહેરી વિસ્તારોમાં તમામ લોકોને આવાસ પૂરાં પાડવાનું લક્ષ્ય રાખે છે. PMAY (ગ્રામીણ)

પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (શહેરી)

25 જૂન, 2015ના રોજ શરૂ થયેલી આ યોજના 30 ચોરસ-મીટરનો આવાસ પૂરો પાડે છે

કામગીરીની ઝડપ તે હકીકત ઉપરથી જાણી શકાય છે કે 2022 સુધી PMAY (શહેરી) અંતર્ગત 1.20 કરોડ ઘરોની જરૂરિયાત હતી અને અત્યાર સુધી 1.07 કરોડ ઘરોના બાંધકામને મંજૂરી આપી દેવામાં આવી છે. સરકારની મંજૂરી તથા દેખરેખ સમિતિએ ચાલુ વર્ષે ઓગસ્ટમાં 10 લાખથી વધારે ઘરોને મંજૂરી આપી છે. યોજનામાં કેન્દ્ર સરકારની સહાયતા રૂ. 1.72 લાખ કરોડ છે. અત્યાર સુધી, તેમણે રૂ. 76,753 કરોડ મંજૂર કર્યા છે. યોજનામાં કુલ રોકાણ રૂ. 6.49 લાખ કરોડ છે.

PMAY-U માટે લાયકાત માપદંડ

- ૩.૩ લાખ સુધીના વાર્ષિક આવક ધરાવતાં આર્થિક રીતે નબળા વર્ગો (EWS)
- ૩.૩ લાખથી ૩.૬ લાખની વચ્ચેની આવક ધરાવતાં નિમ્ન-આવક ધરાવતાં જૂથ (LIG)
- ૩.૧૨ લાખથી ઓછી આવક ધરાવતાં મધ્યમ-આવક જૂથ (MIG) અને તેઓ રૂ. ૨.૩૫ લાખની ક્રેડિટ લિંક સબસિડી માટે લાયકાત ધરાવે છે
- ૩.૧૮ લાખથી ઓછી વાર્ષિક આવક ધરાવતાં મધ્યમ-આવક જૂથ અને તેઓ રૂ. ૨.૩૫ લાખની ક્રેડિટ લિંક સબસિડી માટે લાયકાત ધરાવે છે

ઘરના બાંધકામમાં સહાયતા

પાણી, ગટર જોડાણ અને શૌચાલય જેવી સુવિધા સાથે ઘરો બાંધવામાં આવે છે. EWS અને LIG સાથે સંબંધ ધરાવતાં લોકો રૂ. 1 લાખથી રૂ. 2.30 લાખ સુધી વ્યાજની સબસિડી પ્રાપ્ત કરશે. પોતાના ઘરનું પુનઃનિર્માણ માટે રૂ. 1.5 લાખ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે.

પરવડે તેવા ભાડાંના આવાસની યોજના (ARHS)

કેટલીક વખત, એક શહેરમાં પોતાનું મકાન ધરાવતી વ્યક્તિએ વધુ સારા શિક્ષણ અથવા રોજગારીની ખોજમાં અન્ય શહેરોમાં કામચલાઉ સ્થળાંતર કરવાની જરૂર પડે છે. પરવડે તેવા ભાડાંની આવાસ સંકુલ PMAY-Uનો ભાગ છે, જે એક અથવા બે રૂમના આવાસો થકી તેમને રાહત પૂરી પાડે છે. આ આવાસો સ્થળાંતરિત મજૂરોને માર્ચ 2022 સુધી ઉપલબ્ધ બની રહેશે. સ્થાનિક બજાર સર્વેક્ષણ અથવા સંચાલકો અથવા સંગઠનો દ્વારા પોતાની રીતે શહેરી સ્થાનિક સંસ્થાઓ દ્વારા ભાડું નક્કી કરવામાં આવશે. બે વર્ષોમાં ભાડામાં 8 ટકાનો વધારો-ઘટાડો કરી શકાશે.

કોને ફાયદો થશે

આ યોજનાના કારણે સ્થળાંતરિત શ્રમિકો, શહેરી ગરીબો, રીક્ષાચાલકો, ફેરિયાઓ, શિક્ષણ અને આરોગ્ય વિભાગમાં કામ કરતાં લોકો અને EWS અને LIG શ્રેણી સાથે સંબંધ ધરાવતાં વિદ્યાર્થીઓને

ફાયદો થશે. કોઈ અન્ય શહેરમાં યોજનાનો લાભ પ્રાપ્ત કરનારા લોકો અન્ય સ્થળાંતર કરે તો તેઓ પણ પાત્રતા ધરાવશે.

મહિલા સશક્તિકરણ

અગાઉની આવાસ યોજનાઓથી વિપરિત, PMAYમાં EWS અને LIG વર્ગની મહિલાઓના સશક્તિકરણ ઉપર ભાર મૂક્યો છે. આ યોજના હેઠળ પરિવારની મુખ્ય મહિલાને ઘરની માલિક અથવા સહ-માલિક બનાવવી ફરજિયાત કરવામાં આવી છે.

ભ્રષ્ટાચારને અવકાશ નહીં

- લાભાર્થીઓ પસંદ કરવાની, ઘરોનું બાંધકામ અને ઘરનો કબજો સોંપવાની સમગ્ર પ્રક્રિયા પારદર્શી છે.
- બાંધકામ કામગીરી ઉપર ચુસ્ત દેખરેખ રાખવામાં આવે છે. બાંધકામ કામગીરીની પ્રગતિ થાય તેમ તેમ ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવે છે.

ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ:

PMAY-G: www.payg.nic.in.

PMAY-U: www.pmaymiss.gov.in

પણ ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં આ જ પ્રકારનો હેતુ ધરાવે છે. આ યોજનાનો વ્યાપ માત્ર ગરીબો, જરૂરિયાતમંદો અને પછાત વર્ગના લોકો પૂરતો જ મર્યાદિત નથી, પરંતુ તેમાં મધ્યમ વર્ગના લોકોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

સરકારે ડિજિટલ પ્રમાણીકરણની મદદ દ્વારા PMAYને પારદર્શી બનાવી છે. 2011ની વસ્તી ગણતરીને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં પાકા ઘરો માટે લાભાર્થીઓની પસંદગી કરવા માટેનો આધાર બનાવવામાં આવી છે. ■

નવા ભારત માટે આવિષ્કારની નવી ઉડાન

માનવતાનો ઇતિહાસ વાસ્તવિક રીતે આવિષ્કારનો ઇતિહાસ છે અને કદાચ તેની શરૂઆત પૈડાંની શોધ સાથે થાય છે. પુરાતન સમયથી વર્તમાન ડિજિટલ યુગ સુધી સમગ્ર વિશ્વમાં આવિષ્કારે માનવ જીવનમાં આમૂલ પરિવર્તન આણ્યું છે. ભારતે પણ આ સમૃદ્ધ ગાથામાં નોંધપાત્ર ભૂમિકા ભજવી છે અને અવિરતપણે તેની સામાજિક સમસ્યાઓ નિવારવા નવીન માર્ગો શોધ ચાલુ રાખી છે. અર્થતંત્ર અને વિકાસ માટે આ ચાર પરિબલો અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે – વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, નાગરિક સમાજ, ઉદ્યોગ અને સરકાર. આવિષ્કાર સાથે, ભારત આ પરિબલોને માત્ર એક-બીજા સાથે પરસ્પર જોડતું જ નથી પરંતુ એક નવી સફળ ગાથા પણ લખી રહ્યું છે. ભારત 2024-25 સુધી 5 ટ્રિલિયન ડોલરનું અર્થતંત્ર બનવાની કલ્પના સેવે છે. આ લક્ષ્યાંકો પ્રાપ્ત કરવા માટે 2016માં અટલ ઇનોવેશન મિશન (AIM) શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

સ્ટોરી- 1

અદિત્ય રાજપુત અમદાવાદમાં ધોરણ 10માં અભ્યાસ કરી રહ્યો હતો. તેના એક શિક્ષકનો એક દ્વિચક્રી વાહન ચાલક સાથે અકસ્માત થયો, જે લાઈસન્સ ધરાવતો નહોતો. આદિત્યએ તેના મિત્રો વિમલ મહેશ્વરી, લેખ પટેલ અને માધિશ પરિખની સાથે મળીને લોકોને લાઈસન્સ વગર વાહન ચલાવતાં અટકાવવા માટેનો માર્ગ શોધવાનું નક્કી કર્યું. તેમણે એક સ્માર્ટ લોક વિકસાવ્યું. આ પ્રતિફૂટિ માલિકને કાર્યરત ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સ વાપરવાનું સૂચન આપે છે. આ સિસ્ટમને વપરાશકર્તાના ફોનમાં એપ્લિકેશન સાથે પણ જોડી શકાશે અને જો તેને શરૂ કરવા અનધિકૃત લાઈસન્સનો ઉપયોગ કરાશે તો માલિકને તે અંગે ચેતવવામાં આવશે.

સ્ટોરી- 2

સમગ્ર વિશ્વમાં હૃદયરોગનો હુમલો માનવના મૃત્યુનું મુખ્ય કારણ છે. હૃદયરોગના હુમલાના કારણે મોટાભાગના મૃત્યુ એટલા માટે થાય છે કારણ કે તેમને સમયસર તબીબી સહાયતા ઉપલબ્ધ બની શકતી નથી. અમદાવાદના મહિનગરમાં બેસ્ટ હાઈસ્કૂલના બે વિદ્યાર્થીઓ વિમલ અને રોહિતે પહેરી શકાય તેવી ઘડિયાળ જેવી બેન્ડ વિકસાવી છે, જે ECGમાં વિવિધ ફેરફારોનો અભ્યાસ કરી શકે છે અને હૃદયરોગના હુમલાના 30 મિનિટ પહેલાં ચેતવણી આપી શકે છે. તે સ્વયંસંચાલિત રીતે નજીકની હોસ્પિટલ અને દર્દીના સંબંધીઓને ચેતવણી આપવા ઉપરાંત જીવન રક્ષક દવાઓ પણ શરીરમાં મુક્ત કરી શકે છે.

યુવા માનસ હંમેશા જિજ્ઞાસાઓથી છલકાતું હોય છે અને આવિષ્કારની અનંત સંભાવનાઓ ધરાવે છે. જોકે 2016 સુધી, યોગ્ય મંચના અભાવે બાળકો દ્વારા હાથ ધરાતાં આવિષ્કારની વાત ભાગ્યેજ સાંભળવા મળતી હતી. યુવા મનોની ક્ષમતાનો વિચાર કરીને સરકારે જિજ્ઞાસુ મનને માત્ર યોગ્ય મંચ પૂરો પાડવા જ નહીં પરંતુ પોતાની આગવી વિચારસરણી ઊભી કરવા તેમજ અન્ય વિદ્યાર્થીઓને પણ પ્રેરણા પૂરી પાડવા અટલ ઈનોવેશન મિશન (AIM) શરૂ કર્યું છે. હવે આ પ્રયત્નોના મીઠાં ફળ ચાખવા મળી રહ્યાં છે કારણ કે ગ્લોબલ ઈનોવેશન ઈન્ડેક્સ, 2020માં ભારતનો ક્રમ સુધરીને 48માં સ્થાને પહોંચી ગયો છે, જે AIMની જ્વલંત સફળતા દર્શાવે છે. 2015માં, ભારતને આ જ સૂચકાંકમાં 81મું સ્થાન પ્રાપ્ત થયું હતું.

ભારત: વિકાસનું નવું ઝેબ્રિજન

આ મુદ્દાઓ સમજો, આવિષ્કાર અને ઉદ્યોગસાહસિકતામાં વૃદ્ધિ કરીને વિજ્ઞાનને આવિષ્કાર સાથે સાંકળતી કડીનું સર્જન કરવાનો અભિગમ શું છે, જેથી વિકાસ માટે આવશ્યક પાયારૂપ ચાર સ્તંભો એકસાથે આગળ વધારી શકે અને નવા ભારતનું સ્વપ્ન સાકાર કરી શકે.

AIM અટલ ઇનોવેશન મિશન

• સમસ્યા

• વિચાર

• ઉકેલ

અટલ ટિકરિંગ લેબ

શાળાના સ્તરે આવિષ્કાર

લક્ષ્યાંક

10,000 શાળાઓમાં

સ્થાપના

5400, બાકીની માર્ચ, 2021 સુધી

રૂ. 20

લાખ પ્રતિ સ્કૂલ દીઠ મદદ આપવામાં આવે છે

- ભારતમાં 'નવા આવિષ્કારકર્તાઓ' તરીકે દસ લાખ બાળકોને ઉછેર કરવાના ઉદ્દેશ સાથે, AIM દ્વારા સમગ્ર ભારતમાં શાળાઓમાં અટલ ટિકરિંગ લેબોરેટરી (ATLs) સ્થાપવામાં આવી છે.
- તેનો ઉદ્દેશ યુવા મનમાં જિજ્ઞાસા, સર્જનાત્મકતા અને કલ્પનાનું સિંચન કરવાનો અને સર્જનાત્મક ચિંતન, ગણતરીપૂર્વકની વિચારસરણી, અનુકૂળનશીલ શિક્ષણ, ફિક્સિકલ કમ્પ્યુટિંગ વગેરે જેવા કૌશલ્યોને પ્રેરિત કરવાનો છે.
- ATL તેવું કાર્ય સ્થાન પ્રદાન કરે છે જ્યાં યુવા મન પોતાના અનુભવના આધારે પોતે વિકસાવેલા તેમના વિચારોને આકાર આપી શકે છે અને નવીન કૌશલ્ય શીખી શકે છે. તે હેઠળ, ધોરણ 6થી 10ના વિદ્યાર્થીઓને STEM (વિજ્ઞાન, ટેકનોલોજી, એન્જિનિયરિંગ અને ગણિત)ના ખ્યાલો સમજવા માટે સાધનો અને ઉપકરણો સાથે કામગીરી કરવાની તક આપવામાં આવે છે.
- AIM ATL માટે દરેક સ્કૂલને રૂ.20 લાખનું અનુદાન પૂરું પાડે છે.
- તેમાં દરેક ATL માટે રૂ. 10 લાખનો એક વખતનો સ્થાપના ખર્ચ અને મહત્તમ પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે રૂ.10 લાખના કાર્યકારી ખર્ચાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે.
- જુલાઈ મહિના સુધી, સમગ્ર દેશમાં 660થી પણ વધારે જિલ્લાઓમાં 5,100થી વધારે ATLની સ્થાપના કરવામાં આવી, જેની પહેલું 2 મિલિયનથી પણ વધારે વિદ્યાર્થીઓ સુધી જોવા મળ્યો હતો.

અટલ ઇન્ક્યુબેશન સેન્ટર (AIC)

(ઉદ્યોગસાહસિકતા માટે પારિસ્થિતિક તંત્રનું સર્જન)

101

આસામ કૃષિ યુનિવર્સિટી, બનાસ્થલી યુનિવર્સિટી, કેન્દ્રો BHU અને અન્ય ખાનગી સંસ્થાઓ સ્થાપવામાં આવી

- તે માર્ચ 2021 સુધીમાં 10,000 શાળાઓ સુધી પહોંચવાનો લક્ષ્યાંક ધરાવે છે.
- યુનિવર્સિટી, NGO, SME અને કોર્પોરેટ ઉદ્યોગના સ્તરે, AIM વિશ્વ કક્ષાની AICની સ્થાપના કરી રહ્યું છે જે દેશના દરેક ક્ષેત્ર/રાજ્યમાં ટકાઉ સ્ટાર્ટઅપના સફળ વિકાસને સક્ષમ બનાવશે અને તેને ઉત્તેજન પૂરું પાડશે.
- AIC ની સ્થાપના વિનિર્માણ, પરિવહન, ઉર્જા, આરોગ્ય, શિક્ષણ, કૃષિ, પાણી અને સ્વચ્છતા વગેરે જેવા ચોક્કસ વિસ્તારોમાં વિશ્વ સ્તરીય સંવર્ધન સુવિધાઓના સર્જન માટે કરવામાં આવી છે.
- AIM AICની સ્થાપના માટે મૂડી અને કાર્યકારી ખર્ચ આવરી લેવા માટે મહત્તમ 5 વર્ષના સમયગાળા માટે રૂ.10 કરોડ સુધીનું અનુદાન પૂરું પાડશે.
- અરજદારે AICની વિશિષ્ટ ઉપયોગ માટે વપરાશ માટે તૈયાર ઓછામાં ઓછી 10,000 ચોરસ ફૂટની જગ્યા પૂરી પાડવી પડશે.
- AIM દ્વારા મહિલા સંચાલિત સંવર્ધન કેન્દ્રો અને ઉદ્યોગ સ્ટાર્ટઅપને ખૂબ જ પ્રોત્સાહન પૂરું પાડવામાં આવે છે. અત્યાર સુધી AIM દ્વારા 68 સંવર્ધન કેન્દ્રોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

અટલ સમુદાય આવિષ્કાર કેન્દ્ર:

- અભિયાન દ્વારા આ પહેલ દેશમાં સામુદાયિક આવિષ્કાર ઝૂંબેશોને સહાયતા કરવા માટે હાથ ધરવામાં આવી છે.
- આ કાર્યક્રમ સમાજની સેવા કરવાના વિચારને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપાયલક્ષી રચનાઓ થકી આવિષ્કારની ભાવનાને પ્રોત્સાહન કરવા રચવામાં આવ્યો છે.
- તે દેશના અલ્પવિકસિત/અવિકસિત વિસ્તારો ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે જ્યાં અત્યારે ગતિમાન સ્ટાર્ટઅપ અને આવિષ્કાર પારિસ્થિતિક તંત્રનો અભાવ જોવા મળે છે.
- પ્રસ્તાવિત લક્ષિત વિસ્તારોમાં ટીઅર-1/મેટ્રો શહેરો, ટીઅર-2 અને ટીઅર-3 શહેરો, સ્માર્ટ શહેરો, આકાંક્ષી જિલ્લાઓ, પૂર્વોત્તર, જમ્મુ અને કાશ્મીર તથા ભારતના ગ્રામીણ અને આદિવાસી વિસ્તારોના અલ્પવિકસિત/અવિકસિત પ્રદેશોનો સમાવેશ થાય છે.
- તે વિશિષ્ટ અને પ્રોત્સાહિત ઉપાયો પૂરા પાડે છે જે વિદ્યાર્થીઓ, સંશોધકો અથવા નવીન ઉપાયોના વિચાર અને રચના માટે વિદ્યાર્થીઓ, સંશોધકો અથવા કોઈ વ્યક્તિઓ/વ્યક્તિઓના જૂથોને પ્રોત્સાહન પૂરું પાડશે.

અટલ ન્યૂ ઇન્ડિયા ચેલેન્જ (ANIC)

- A I M નો એક પ્રાથમિક ઉદ્દેશ ભારતના વિકાસ માટે અતિ આવશ્યક વિસ્તારોમાં આવિષ્કારને વેગવાન બનાવવાનો છે.
- આરોગ્ય, આવાસ, સ્વચ્છતા, ઉર્જા અને પાણી જેવા વિસ્તારોમાં નવીન ઉપાયો સમાજના તમામ વર્ગોની જીવનધોરણ ઉપર સીધો પ્રભાવ પાડી શકે છે.
- કેન્દ્ર સરકારના પાંચ જુદા-જુદા મંત્રાલયો અને વિભાગો સાથે ભાગીદારીમાં કુલ 24 ચેલેન્જ શરૂ કરવામાં આવ્યા છે.
- આ પહેલ અંતર્ગત, છ મહિનામાં આવિષ્કારને બજારમાં રજૂ કરવું પડે છે.

૩.
50
લાખ

સંશોધન માટે મંજૂર કરાયા,
જે 1 થી 1.5 વર્ષોમાં ચૂકવવામાં આવશે

પરિવર્તનના માર્ગદર્શકો (કૌશલ્ય માટે વિશ્વ સ્તરીય તાલીમ)

- આ કાર્યક્રમ હજારો અટલ ટિકરિંગ લેબ અને સ્ટાર્ટઅપ તથા AIMના કાર્યક્રમ અંતર્ગત સંવર્ધન કેન્દ્રોને માર્ગદર્શન અને દિશા પૂરી પાડી શકે તેવા આગેવાનોને જોડવા માટે વ્યૂહાત્મક રાષ્ટ્ર-નિર્માણ પહેલ છે.
- લોકો જે દર અઠવાડિયે 1 થી 2 કલાક આવી એક અથવા વધારે લેબમાં અથવા સ્ટાર્ટઅપ/સંવર્ધન કેન્દ્રોમાં વિતાવી શકે છે અને અનુભવ, અભ્યાસ અને ડિઝાઇન અને ગાણિતિક વિચારસરણી જેવી ભવિષ્યના કૌશલ્યનો અભ્યાસ કરવા સક્ષમ બનાવે છે તથા આવિષ્કાર અને ઉદ્યોગસાહસિકતાના પ્રોત્સાહિત કરવા નવી દિશા પૂરી પાડે છે
- આ લેબોરેટરી બિન-નિર્દેશાત્મક પ્રકારની છે અને માર્ગદર્શકો પોતે પ્રશિક્ષકના બદલે સક્ષમકર્તા બને તે અપેક્ષિત છે.

AIM શું છે?

અટલ ઇનોવેશન મિશન (AIM) દેશમાં આવિષ્કારની સંસ્કૃતિ અને ઉદ્યોગસાહસિકતાને પ્રોત્સાહન આપવા સરકારની પ્રમુખ પહેલ છે. નીતિ આયોગ દ્વારા સ્થાપવામાં આવેલા AIMનો ઉદ્દેશ અર્થતંત્રના જુદા-જુદા ક્ષેત્રોમાં આવિષ્કારને ઉત્તેજન આપવા માટે નવા કાર્યક્રમો અને નીતિઓ વિકસાવવાનો, તેમને મંચ પ્રદાન કરવાનો અને જુદા-જુદા હિતધારકો માટે તકોનું સંકલન કરવાનો, જાગૃતિનું સર્જન કરવાનો અને દેશમાં આવિષ્કાર સંબંધિત પારિસ્થિતિક તંત્ર ઉપર દેખરેખ રાખવા સંવર્ધન માળખાનું સર્જન કરવાનો છે.

AIM પાછળનો વિચાર

ભૂતપૂર્વ પ્રધાનમંત્રી સ્વર્ગીય લાલ બહાદુર શાસ્ત્રીએ આપણને જય જવાન, જય કિસાનનું સૂત્ર આપ્યું હતું.

► **લાયકાત ધરાવતાં અરજદારો:** U G C અને AICTE-સંલગ્ન યુનિવર્સિટી, કોલેજ, દેશમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની જાગૃતિ અને પ્રોત્સાહનમાં સારો અનુભવ અને ગહનતા ધરાવતાં સ્વૈચ્છિક અને અન્ય સંગઠનો, ITI અને અન્ય ટેકનિકલ ડિપ્લોમા કોલેજ જેવી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ

► **ભંડોળની વ્યવસ્થા:** કેન્દ્રોની સ્થાપના PPP મોડ અથવા PSU અને અન્ય સંસ્થાઓની સહાયતાથી કરવામાં આવશે. AIM તરફથી મહત્તમ અનુદાન રૂ.2.5 કરોડ રહેશે.

ત્યારબાદ, ભૂતપૂર્વ પ્રધાનમંત્રી સ્વર્ગીય અટલ બિહારી વાજપેયીએ તેમાં જય વિજ્ઞાનનું સૂત્ર ઉમેર્યું હતું. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ એક કદમ આગળ વધીને તેમાં જય અનુસંધાનનું સૂત્ર ઉમેર્યું હતું. આ માત્ર એક સૂત્ર નથી પરંતુ સરકારનો નવીન દષ્ટિકોણ છે.

AIM સંવર્ધન આવિષ્કાર સંસ્થાની પરિકલ્પના સેવે છે, જે ઊચ્ચ માધ્યમિક શાળાઓ, વિજ્ઞાન, એન્જિનિયરિંગ અને ઊચ્ચ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને SME/MSME ઉદ્યોગ, કોર્પોરેટ અને NGO જેવા વિવિધ સ્તરોએ આવિષ્કાર અને ઉદ્યોગસાહસિકતાના પારિસ્થિતિક તંત્રની સ્થાપના અને પ્રોત્સાહનને પ્રેરિત

“ માનવીય વર્તન હંમેશા બદલાતું રહે છે. તે સમયની સાથે બદલાય છે અને તેને અનુરૂપ બને છે. જો આવિષ્કારો થંભી જાય તો, જીવન થંભી જાય. પ્રણાલીઓ નિર્જીવ થઈ જાય અને જ્યારે પ્રણાલીઓ નિર્જીવ થઈ જાય ત્યારે જીવન ક્યારેય જીવંત રહી શકે નહીં. આથી, આવિષ્કાર એ દરેક સમાજ અને દરેક યુગની જરૂરિયાત છે. આપણે આવિષ્કારના માહોલનું સર્જન કરવાની જરૂર છે.

”
પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી

કરતી કેન્દ્ર, રાજ્ય અને ક્ષેત્રીય આવિષ્કાર યોજનાઓની વચ્ચે આવિષ્કાર નીતિઓને સંરેખિત કરવામાં ચાવીરૂપ ભૂમિકા ભજવે છે.

AIMનો ઉદ્દેશ

A I M ના લાંબા-ગાળાના ઉદ્દેશોમાં SME/MSME/સ્ટાર્ટઅપ માટે રાષ્ટ્રીય સ્તરે લઘુ વેપાર આવિષ્કાર સંશોધન (SBIR) અને વિકાસની સ્થાપના અને પ્રોત્સાહન આપવાનો તથા CSIR (વૈજ્ઞાનિક ઔદ્યોગિક અનુસંધાન પરિષદ), ભારતીય કૃષિ અનુસંધાન પરિષદ (ICAR) અને ભારતીય તબીબી અનુસંધાન પરિષદ (ICMR) જેવી દેશની અગ્રણી સંશોધન સંસ્થાઓમાં રાષ્ટ્રની સામાજિક-આર્થિક જરૂરિયાતો સાથે એકરૂપતા સાધવા માટે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી આવિષ્કારોને પુનર્જીવિત કરવાનો સમાવેશ થાય છે.

આત્મનિર્ભર ભારત ARISE-અટલ ન્યૂ ઈન્ડિયા ચેલેન્જ (ANIC): ભારતીય MSME અને સ્ટાર્ટઅપમાં પ્રાયોગિક સંશોધન અને આવિષ્કારને ઉત્તેજન આપવા માટે સપ્ટેમ્બર, 2020માં નીતિ આયોગ દ્વારા આત્મનિર્ભર ભારત ARISE-અટલ ન્યૂ ઈન્ડિયા ચેલેન્જ (ANIC)નો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો હતો. આ રાષ્ટ્રીય પહેલ સંશોધન અને આવિષ્કારને પ્રોત્સાહન આપવાનો અને ભારતીય સ્ટાર્ટઅપ અને MSMEની સ્પર્ધાત્મકતા વધારવાનો હેતુ ધરાવે છે.

આત્મનિર્ભર ભારત ARISE-ANIC કાર્યક્રમનો ઉદ્દેશ નવીન ઉત્પાદો અને ઉપાયોને સ્થિર પ્રવાહ પૂરો પાડવાનો છે, જ્યાં કેન્દ્ર સરકારના મંત્રાલયો અને વિભાગો સંલગ્ન પ્રથમ ખરીદકર્તાઓ બનશે. આ કાર્યક્રમ ક્ષેત્રીય સમસ્યાઓના નવીન ઉપાયો પૂરા પાડવા ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (ISRO), ચાર મંત્રાલયો – સંરક્ષણ મંત્રાલય, ખાદ્ય પ્રસંસ્કરણ ઉદ્યોગ મંત્રાલય, આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય અને આવાસ અને શહેરી બાબતોના મંત્રાલય અને તેની સાથે સંલગ્ન ઉદ્યોગો દ્વારા સંચાલિત કરવામાં આવી રહ્યો છે. આત્મનિર્ભર ભારત ARISE-ANIC કાર્યક્રમ ભારતીય MSME ક્ષેત્રની વૃદ્ધિને ગતિ પૂરી પાડવા 'મેક ઈન ઈન્ડિયા', 'સ્ટાર્ટઅપ ઈન્ડિયા', 'આત્મનિર્ભર ભારત'ની પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીની પહેલ સાથે અનુરૂપ છે.

AIM-SIRIUS ઈનોવેશન ફેસ્ટિવલ

ભારત અને રશિયાના વિદ્યાર્થીઓની વચ્ચે આવિષ્કાર ક્ષેત્રે સહકારને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ભારતના અટલ ઈનોવેશન મિશન (AIM) અને રશિયન ફેડરેશનના SIRIUS શૈક્ષણિક સંગઠન વચ્ચે 2018માં સમજૂતી કરારો ઉપર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યાં હતાં. AIM-SIRIUS ઈનોવેશન ફેસ્ટિવલનું આયોજન અટલ ટેકરિંગ લેબ અને SIRIUS એજ્યુકેશન ફાઉન્ડેશનના યુવા આવિષ્કાર્તાઓમાં સહકારી આવિષ્કારની ભાવનાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે કરવામાં આવી રહ્યું છે.

અટલ સામુદાયિક આવિષ્કાર કેન્દ્ર: ટીઅર-2 અને ટીઅર-3 શહેરો સહિત દેશના અલ્પવિકસિત/અવિકસિત વિસ્તારોમાં સમુદાય કેન્દ્રિત આવિષ્કાર અને વિચારોને પ્રોત્સાહિત કરવા

2030 સુધીમાં નવીન અને ઉદ્યમી ભારત

કેન્દ્ર સરકાર વર્ષ 2030 સુધી ભારતને ઊચ્ચ કૌશલ્યયુક્ત, નવીન અને ઉદ્યમી દેશ બનાવવાનો હેતુ ધરાવે છે. તેના માટે માર્ચ 2021 સુધીમાં 10,000 શાળાઓમાં અટલ ટિકરિંગ લેબ સ્થાપવાનું લક્ષ્યાંક નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. તેમાંથી અત્યાર સુધી 5,400થી વધુ શાળાઓમાં આ વિશિષ્ટ લેબ સ્થાપવામાં આવી છે. તેના માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ૩.20 લાખ ફાળવવામાં આવ્યાં છે. તેની સફળતા તે હકીકત પરથી જ જાણી શકાય છે કે આજે 20 લાખથી વધારે વિદ્યાર્થીઓ આ લેબોરેટરીની ઉપલબ્ધતા ધરાવે છે, જ્યારે આશરે અઢી લાખ બાળકોએ તેના થકી કોઈક આવિષ્કાર કર્યો છે અથવા પ્રતિકૃતિ બનાવી છે.

ATL ક્ષમુદાય દિવસ

અનબોક્ષ ટિકરિંગ

ટિકર ફેસ્ટ

ટિકરિંગ મેરાથોન

ડૉ.બી.આર.આંબેડકરની જન્મજયંતિ ઉજવવા માટે 14 એપ્રિલ તેવી શાળાઓમાં ઉજવવામાં આવે છે જ્યાં અટલ ટિકરિંગ લેબ ઉપલબ્ધ નથી. ATLના દ્વારા નજીકની બિન-ATL શાળાઓ, NGO અને સ્થાનિક સમુદાયો માટે ટિકરિંગ અને આવિષ્કાર ઉપર મુક્ત સત્ર હાથ ધરીને ટિકર અને નવીન શોધ કરવા ખોલવામાં આવે છે.

તે ATL માટે શિક્ષક પ્રશિક્ષણ કાર્યક્રમ છે. પસંદ કરાયેલા શાળાના શિક્ષકોને ATLની વિચારધારા અને અદ્યતન ટેકનોલોજી સાધનો અંગે તાલીમ આપવામાં આવે છે. અત્યાર સુધી 50,000થી વધારે શિક્ષકોને તાલીમ આપવામાં આવી ચૂકી છે.

તે ધોરણ 1 થી 12ના શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે સર્જનાત્મકતા અને આવિષ્કારનો તહેવાર છે. તે બે દિવસીય કાર્યક્રમ છે જ્યાં વિદ્યાર્થીઓ સ્પર્ધા, પ્રદર્શન, વર્કશોપ અને નામાંકિત વક્તાઓ સાથે વાતચીતમાં ભાગ લે છે.

તે 2022 સુધી નવા ભારતના સર્જનના રાષ્ટ્રીય એજન્ડા સાથે એકરૂપ થતી સમસ્યાઓની ઓળખ અને નવીન ઉપાયો વિકસાવવા ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. તે સમગ્ર દેશની ATL શાળાઓ માટે ખુલી છે, જે આવિષ્કાર કેન્દ્ર બનવામાં શાળાની સફળતા માટે પરિવર્તન અને યોગદાનની આકાંક્ષા ધરાવે છે.

2018: AIM-SIRIUS ઇનોવેશન ફેસ્ટિવલમાં દસ રશિયન વિદ્યાર્થી આવિષ્કારો અને શ્રેષ્ઠ કામગીરી કરતી અટલ ટિકરિંગ લેબ્સ (ATLs)માંથી દસ ભારતીય આવિષ્કારોએ ઓક્ટોબરમાં IIT-દિલ્હીમાં ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ ડિઝાઇન ખાતે ચાર દિવસીય રહેવાસી આવિષ્કાર શિબિરમાં ભાગ લીધો હતો. પાંચ જુદા-જુદા લક્ષિત વિસ્તારો - અવકાશ, ટેકનોલોજી, આરોગ્ય સંભાળ, સ્માર્ટ પરિવહન, સ્વચ્છ ઊર્જા અને કૃષિ ટેકનોલોજીમાં વિવિધ પડકારોને ઉકેલવા માટે પાંચ ટીમોએ પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી અને રશિયાના રાષ્ટ્રપતિ વ્લાદિમિર પુટિનને પોતાના સંશોધન પ્રદર્શિત કર્યા હતાં.

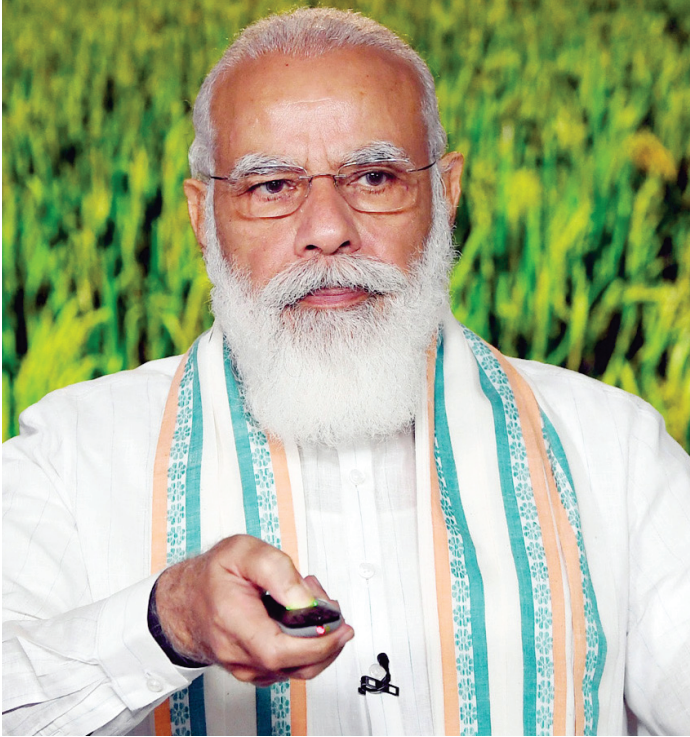
2019: સાત દિવસીય સંશોધન આધારિત કાર્યક્રમ માટે રશિયાના સોચીમાં આવેલા સિરિયસ કેન્દ્રની ભારતના 25 વિદ્યાર્થી અને 5 શિક્ષકોના પ્રતિનિધિમંડળ અને રશિયાના 25 વિદ્યાર્થીઓએ મુલાકાત લીધી હતી. આ ટીમે ડિસેમ્બર 2019માં લક્ષિત ક્ષેત્ર રિમોટ અર્થ સેન્સિંગ, બાયોલોજિકલ અને જિનેટિક રિસર્ચ, સ્વચ્છ

ઊર્જા, ડેટા એનાલિટિક્સ અને ફ્રન્ટિયર ટેકનોલોજી તથા ડ્રોન અને રોબોટિક્સમાં આઠ જુદા-જુદા આવિષ્કારોનું સર્જન કર્યું હતું.

2020: ભારતના આત્મનિર્ભર ભારત અને રશિયાના બિગ ચેલેન્જિસમાંથી પ્રેરણા લઈને AIM અને સિરિયસ દ્વારા સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓ માટે વિશ્વના સૌ પ્રથમ ઇન્ડો-રશિયન ક્લિપ્શીય યુવા આવિષ્કાર કાર્યક્રમની રચના કરવામાં આવી હતી. 7 અને 21 નવેમ્બર વચ્ચે યોજાયેલા બે સપ્તાહના સહકાર કાર્યક્રમ દરમિયાન 48 વિદ્યાર્થીઓ, 16 શિક્ષણવિદો અને માર્ગદર્શકોએ આઠ વર્ચ્યુઅલ પ્રોડક્ટ્સ અને મોબાઇલ એપ્લિકેશનની રચના કરી હતી જે કોવિડ પછીના સમયગાળાના નવા વૈશ્વિક પડકારોનો ઉકેલ પૂરો પાડશે. ચાલુ વર્ષના સમૂહની પસંદગી સિરિયસ કેન્દ્રમાંથી શ્રેષ્ઠ રશિયન વિદ્યાર્થીઓના જૂથ અને ATL મેરાથોન 2019ની ટોચની 150 ટીમોમાંથી શ્રેષ્ઠ ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ અને ATL ઇન્ચાર્જમાંથી કરવામાં આવી છે. ■

વિજ્ઞાન સેતુ: વિકાસને વેગવાન બનાવવા આવિષ્કાર

આત્મનિર્ભર બનવા માટે, ભારત વિજ્ઞાન થકી કૃષિ અને MSME સહિત અનેક ક્ષેત્રોને નવીન અને અલગ અભિગમ પ્રદાન કરવા એક-બીજા સાથે જોડી રહ્યું છે.

આ વિષ્કાર દરેક ક્ષેત્ર માટે અત્યંત આવશ્યક છે. પરંપરાગત પદ્ધતિઓ અપનાવતું ભારત હવે તેનો અભિગમ બદલી રહ્યું છે. વર્તમાન સરકાર દેશને આર્થિક રીતે શક્તિશાળી બનાવવા માટે આવિષ્કારને પ્રોત્સાહન આપવાની બાબતને સંપૂર્ણ મહત્વ આપવાનો ખ્યાલ ધરાવે છે. આમ તે શાળાઓ અને કોલેજોના વિદ્યાર્થીઓમાં આવિષ્કારની વિચારધારા વિકસાવવાના કાર્યક્રમોને આક્રમક રીતે આગળ ધપાવી રહી છે. 16 ઓક્ટોબર, 2020ના રોજ ખાદ્ય અને કૃષિ સંગઠનના 75 વર્ષની ઉજવણી નિમિત્તે આયોજિત કાર્યક્રમમાં બોલતાં પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ જણાવ્યું હતું કે સારી પ્રજાતિના બિયારણો અનાજના પોષણ મૂલ્યમાં સુધારો કરે છે. આવા વિકાસમાં વિજ્ઞાન મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા નિભાવે છે.

2014માં પ્રધાનમંત્રીએ ભારતીય વિજ્ઞાનિકોને કોલેજના શૈક્ષણિક કાર્યમાં પોતાને સક્રિય રીતે જોડવા માટે કરેલા આહ્વાન બાદ વિજ્ઞાન સેતુ કાર્યક્રમ શરૂ કરાયો હતો. તેની ઉપર કામગીરી કરતાં, રાષ્ટ્રીય રોગ-પ્રતિરક્ષા સંસ્થાએ ઉપસ્નાતક કોલેજો સાથે પોતાને જોડવા માટે વિગતવાર કાર્યક્રમની રચના કરી છે, જેમાં દિલ્હી યુનિવર્સિટીની અનેક કોલેજો સાથે બિનઓપચારિક પરામર્શમાં અમલીકરણના સિદ્ધાંતો, વ્યાપ અને પદ્ધતિ અંગે કામગીરી કરવામાં આવી છે. અત્યાર સુધી દસ દિલ્હી યુનિવર્સિટીની કોલેજો આ કાર્યક્રમમાં ભાગીદારી કરવા માટે સંમત થઈ છે.

ઊચ્ચ શિક્ષણમાં શૈક્ષણિક સંશોધનોની અછતને ધ્યાનમાં રાખીને આ ખ્યાલ રજૂ કરાયો છે. ભારત વૈવિધ્યપૂર્ણ શૈક્ષણિક ક્ષેત્રોમાં ઊચ્ચ તજજ્ઞ ક્ષમતા ધરાવતાં હજારો વિજ્ઞાનિકો સાથે સેંકડો રાષ્ટ્રીય સંશોધન સંસ્થાઓ ધરાવે છે. રાષ્ટ્રીય સંશોધન સંસ્થાઓ Phd પહેલાંના અભ્યાસક્રમોમાં નહીંપત અને ઉપસ્નાતક સ્તરે સહેજ પણ પદ્ધતિસરની શૈક્ષણિક કટિબદ્ધતાઓ ધરાવતી નથી.

કારકિર્દીના વિકલ્પ તરીકે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરવા તેજસ્વી યુવા માનસોને વધુને વધુ પ્રોત્સાહિત કરવાના રાષ્ટ્રીય લક્ષ્યાંકમાં યોગદાન આપવા

વધુ પોષણયુક્ત ભારતીય થાણી

પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ ખાદ્ય અને કૃષિ સંગઠનના 75 વર્ષની ઉજવણી દરમિયાન ખાદ્ય પોષણના આવિષ્કાર ઉપર વિશેષ ભાર મૂક્યો હતો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે, ભારતમાં ઘઉં અને ચોખા સહિત વિવિધ પાકોની 17 નવી પ્રજાતિઓના બિયારણો ખેડૂતોને ઉપલબ્ધ બનાવવામાં આવી રહ્યાં છે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે, કેટલીક વખત સામાન્ય પ્રજાતિના પાકો કેટલાક પોષકતત્વો અને સુક્ષ્મ-પોષકતત્વોની ગેરહાજરી ધરાવે છે. આ પાકોની સુધારેલી પ્રજાતિઓ આ તમામ ખામીઓથી મુક્ત હોય છે અને ઊચ્ચ પોષણ મૂલ્ય ધરાવે છે. છેલ્લા કેટલાક વર્ષો દરમિયાન આવા બિયારણોના સંશોધન અને વિકાસ માટે દેશમાં નોંધપાત્ર કામગીરી કરવામાં આવી રહી છે.

હવે પ્રોટિન, લોહતત્વ, ઝિંક વગેરે જેવા પોષક ઘટકોથી સમૃદ્ધ પાકોને દેશમાં પ્રોત્સાહન આપવામાં આવી રહ્યું છે. રાગી, જુવાર, બાજરી, કોડો, ઝંગોરા, બારી, કોટકી વગેરે જેવા બરછટ ધાનના ઉત્પાદનને વધારવા માટે અને લોકો પોતાના આહારમાં આ ધાનનો સમાવેશ કરે તે માટે પ્રયત્નો કરવામાં આવી રહ્યાં છે. ભારતે 2023ને આંતરરાષ્ટ્રીય ધાન વર્ષ જાહેર કરવાનો પ્રસ્તાવ પણ રજૂ કર્યો છે.

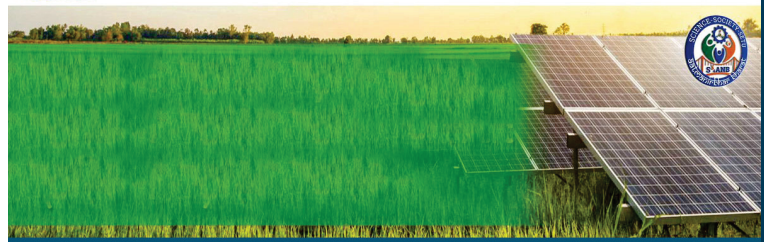
માટે આ કાર્યક્રમ શરૂ કરાયો હતો.

સંશોધન શા માટે મહત્વપૂર્ણ છે

કૃષિ સંશોધનના ક્ષેત્રમાં વિવિધ આવિષ્કારો અને પહેલોએ સમગ્ર વિશ્વ અને ખાસ કરીને ભારતમાં હરિત ક્રાંતિના નવા યુગનો પ્રારંભ કર્યો હતો. તેના કારણે લાખો લોકોને માત્ર ભૂખમરના કારણે થતાં મૃત્યુથી જ બચાવી શકાયા નથી પરંતુ અસંખ્ય લોકોને ગરીબીમાંથી બહાર નીકળવામાં પણ મદદ મળી છે. પરંતુ ભૂખમર ઉપર વિજય અને કુપોષણ નાબૂદ કરવાનો વૈશ્વિક લક્ષ્યાંક હજૂ પણ પૂર્ણ થવાથી દૂર છે. કુપોષણ લગભગ બે

આત્મનિર્ભર ભારત માટે વિજ્ઞાન-સમાજ-સેતુ

આત્મનિર્ભર ભારતનો લક્ષ્યાંક પ્રાપ્ત કરવા માટે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી (S&T) ઉપાય કેન્દ્રિત હસ્તક્ષેપ આવશ્યક છે, જેમાં ઉપાયોનો અભાવ ધરાવતાં અને વધુ સારા ગુણવત્તાયુક્ત જીવન માટે સ્થાનિક સ્તરે ઉદ્યમિતા અને સેવાઓના વિકાસ અને પ્રોત્સાહનને ઓળખવામાં આવેલા મુદ્દાઓ ઉપર ઉપાયલક્ષી અભિગમ મહત્વપૂર્ણ છે. વંચિત રહેલા લોકો સુધી વ્યાપ વધારવાના હેતુ સાથે આત્મનિર્ભર ભારત માટે વિજ્ઞાન-સમાજ-સેતુ કાર્યક્રમ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. સ્થાનિક સ્તરે ટેકનોલોજી, જ્ઞાન, કૌશલ્ય અને સંશોધનોને અસરકારક રીતે સંરેખિત કરવા કાર્યક્રમ આત્મનિર્ભર ભારતની 'સામાજિક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર' અને 'ટેકનોલોજી સંચાલિત વ્યવસ્થા'ને મજબૂત બનાવવાનો હેતુ ધરાવે છે.

કૃષિ અને સંલગ્ન ક્ષેત્ર

સામાજિક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર

MSME અને આર્થિક ક્ષેત્ર

બહુ-ક્ષેત્રીય વિસ્તારો

આત્મનિર્ભર ભારત માટે વિજ્ઞાન-સમાજ-સેતુનો ઉદ્દેશ

- NGO/CBO અને સમૂદાયોની S&T ક્ષમતામાં વધારો કરવો
- ઊચ્ચ માપદંડ ધરાવતી યોગ્ય અને પરવડે તેવી ટેકનોલોજી પૂરી પાડવા S&T NGO સાથે આવિષ્કાર અને સંલગ્નતા વધારવા માટે સામાજિક રીતે જરૂરી અને સંબંધિત R&D સાથે જ્ઞાન સંગઠનોને નવી દિશા પૂરી પાડવી
- સ્વદેશી ટેકનોલોજી અને અસરકારક આપૂર્તિ વ્યવસ્થાતંત્ર પ્રત્યે નિર્દેશિત SEED યોજનાઓ વિકસાવવા માટે નવા વિચારો અને ભાગીદારીની ઓળખ કરવી
- ગ્રામીણ પૃષ્ઠભૂમિમાં સામાજિક-આર્થિક પુનઃવૃદ્ધિ માટે પાયારૂપ આવિષ્કાર કેન્દ્રો અને કાર્યક્ષમ વ્યવસાય મોડલોનું સર્જન કરવું

અબજ લોકોને પ્રભાવિત કરે છે અને બાળકોમાં આશરે 45 ટકા મૃત્યુ માટે જવાબદાર છે. સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યાંકોમાં પણ આ મુદ્દાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. ભારતે બાળકો, ગર્ભવતી મહિલાઓ અને સ્તનપાન કરાવતી માતાઓમાં પોષકક્ષમ આહારમાં વધારો કરવા માટે પોષણ અભિયાન શરૂ કર્યું છે.

પરિવર્તન કેવી રીતે શરૂ થયું

કુપોષણ સામેની ભારતની લડાઈ નાની ઉંમરમાં ગર્ભ ધારણ, શિક્ષણ અને જ્ઞાનનો અભાવ, પીવાલાયક પાણી અને સ્વચ્છતાના અભાવ જેવી સમસ્યાઓનો સામનો કરતી હતી. આ પડકારોની વચ્ચે પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ સમગ્ર દેશમાં કુપોષણ સામેની લડાઈ શરૂ કરવા ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી તરીકે પોતાના અનુભવનો ઉપયોગ કરીને 2014માં રાષ્ટ્રીય કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો હતો. સરકારે 11 કરોડ શૌચાલયોના નિર્માણ, પોષણ ઉપર વિશેષ ભાર, તમામ લોકો માટે નળથી જળ અને 1 રૂપિયામાં સેનેટરી પેડ પૂરાં પાડીને આ દિશામાં યુદ્ધના ધોરણે કામગીરી શરૂ કરી હતી. હવે, અનાજનું પોષકીય મૂલ્ય સુધારવા માટે સારી વૈવિધ્યપૂર્ણ પાકની પ્રજાતિ - બાયો-ફોર્ટિફાઈડ પ્રજાતિ ઉપર પણ વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવે છે. 2014 પહેલા બાયો-ફોર્ટિફાઈડ બિયારણોની માત્ર એક જ પ્રજાતિ ખેડૂતો સુધી પહોંચી હતી ત્યારે અત્યારે વિવિધ પાકો માટે 70 બાયો-ફોર્ટિફાઈડ પ્રજાતિઓ ઉપલબ્ધ છે.

પ્રધાનમંત્રીના વ્યક્તવ્યમાંથી મહત્વપૂર્ણ મુદ્દા

- છેલ્લા કેટલાક વર્ષો દરમિયાન ભારત સહિત સમગ્ર વિશ્વમાં કૃષિ ઉત્પાદન વધારવા માટે, કુપોષણ નાબૂદ કરવા માટે અને પોષકતામાં વધારો કરવા માટે FAO દ્વારા મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા અદા કરવામાં આવી છે.
- FAOના વિશ્વ આહાર કાર્યક્રમે ચાલુ વર્ષે નોબલ શાંતિ પુરસ્કાર જીત્યો છે, જે એક મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધિ છે. આપણે બધા જાણીએ છીએ કે જ્યારે વિશ્વ આહાર કાર્યક્રમનો પ્રારંભ કરાયો હતો ત્યારે ડૉ. બિનય રંજન સેન FAOના મહાનિદેશક હતાં.
- જ્યારે ભારતે આંતરરાષ્ટ્રીય યોગ દિનનો પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યો ત્યારે ભારત એકપણ રૂપિયાના ખર્ચ વગર વિશ્વના તમામ દેશોમાં સર્વત્રાહી આરોગ્ય સુખાકારીનો ફેલાવો કરવા ઈચ્છતું હતું.
- કોરોના કટોકટીના છેલ્લા કેટલાક મહિનાઓ દરમિયાન ભારત 80 કરોડ ગરીબોને વિનામૂલ્યે રાશન પૂરું પાડી રહ્યું છે.
- 2014 સુધી ખાદ્ય સુરક્ષા કાયદો માત્ર 11 રાજ્યોમાં અમલી હતો અને માત્ર 2014 પછી તેનો સમગ્ર દેશમાં અસરકારક અમલ કરવામાં આવ્યો છે. ■

હવે હિમાલયમાં ઉગેલી સ્વદેશી 'હિંગ'નો સ્વાદ માણો

હિંગના સ્વાદ વગર ભારતીય રસોઈની કલ્પના કરવી મુશ્કેલ છે. ભારતમાં તે ખૂબ જ લોકપ્રિયતા ધરાવે છે. ભારત દર વર્ષે અફઘાનિસ્તાન, ઈરાન અને ઉઝબેકિસ્તાનમાંથી આશરે 1,200 ટન કાચી હિંગની આયાત કરે છે, જેની પાછળ આશરે 100 મિલિયન ડોલરનો ખર્ચ થાય છે. હવે CSIRની અંગભૂત લેબોરેટરી અને પાલમપુર ખાતે આવેલી હિમાલય જૈવસંશાધન ટેકનોલોજી સંસ્થા (IHBT)ના પ્રયત્નો થકી હિંગની ખેતીની પદ્ધતિમાં ઐતિહાસિક ફેરફાર જોવા મળી રહ્યો છે. આ ક્ષેત્રના ઠંડા રણની પરિસ્થિતિમાં ખરાબની જમીનના વિશાળ વિસ્તારનો ઉપયોગ કરવા હિમાચલ પ્રદેશમાં દૂરસ્થ લાહોલ ખીમના ખેડૂતોએ હિંગની ખેતી હાથ ધરી છે. CSIR-IHBT હિંગના બિયારણો લાવ્યાં છે અને તેની એગ્રો-ટેકનોલોજી વિકસાવી છે. ભારતમાં ફેરલા હિંગના છોડ રોપવાની સામગ્રીનો અભાવ આ પાકના વાવેતરમાં મુખ્ય સમસ્યા હતી.

ભારત અને ખાદ્ય તથા કૃષિ સંગઠન

સંયુક્ત રાષ્ટ્રોનું ખાદ્ય અને કૃષિ સંગઠન (FAO) વિશિષ્ટ એજન્સી છે જેની સ્થાપના ઓક્ટોબર, 1945માં કરવામાં આવી હતી. આ સંસ્થા ભૂખમરો નાબૂદ કરવા અને પોષણ અને ખાદ્ય સુરક્ષામાં સુધારો કરવા આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રયત્નો હાથ ધરતી વિશિષ્ટ સંસ્થા છે. ભારત FAO સાથે વિશેષ સંબંધ ધરાવતું હતું. ભારતીય રાજદ્વારી અને ભારતીય નાગરિક સેવા અધિકારી બિનય રંજન સેન નવેમ્બર, 1956 અને ડિસેમ્બર, 1967ની વચ્ચે મહાનિદેશક હતા. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ 16 ઓક્ટોબર, 2020ના રોજ FAOના 75 વર્ષની યાદગીરી રૂપે સ્મૃતિ સિક્કો બહાર પાડ્યો છે અને ભારતના 130 કરોડ લોકો વતી FAOની સેવાની ભાવનાનું સન્માન કર્યું છે.

પ્રકાશ અને અવાજ ના આધ્યગુરુ

ભારતીય વિજ્ઞાનના ઇતિહાસમાં 1930નું વર્ષ વિશેષ સ્થાન ધરાવે છે કારણ કે આ વર્ષે સી. વી. રામને ભૌતિક શાસ્ત્રનો નોબલ પુરસ્કાર જીત્યો હતો અને નોબલ પુરસ્કાર જીતનારા ભારતના પ્રથમ વ્યક્તિ બની ગયા હતાં

જન્મ: 7 નવેમ્બર, 1888 મૃત્યુ: 21 નવેમ્બર, 1970

સી. વી. રામનનો જન્મ તિરુચિરાપલ્લીના એક સદગૃહસ્થ પરિવારમાં થયો હતો. રામને મેટ્રિકની પરીક્ષા માત્ર 11 વર્ષના ઉંમરે પસાર કરી હતી અને સુવર્ણ ચંદ્રક સાથે માત્ર 16 વર્ષના ઉંમરે ભૌતિક શાસ્ત્રમાં તેમનું સ્નાતક પૂર્ણ કર્યું હતું.

જ્યારે તેઓ હજુ તો તેમની કિશોરાવસ્થામાં હતાં ત્યારે તેમણે 1906માં બ્રિટિશ જનરલ 'ફિલોસોફિકલ મેગેઝિન'માં પ્રકાશના

જ્યારે પદાર્થના રાસાયણિક ઘટકના પારદર્શક નમૂનામાંથી પ્રકાશનું કિરણ પસાર થાય છે ત્યારે અલ્પ માત્રામાં પ્રકાશના કિરણનું પ્રકિર્ણન થાય છે. આ પ્રકિર્ણન પ્રકાશનો નાનો ભાગ પ્રકાશના ઉદ્ભવસ્થાનથી અલગ તરંગ લંબાઈ ધરાવે છે. આને રામન ઈફેક્ટ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

પરાવર્તન ઉપર પ્રથમ વિજ્ઞાનિક નિબંધ પ્રકાશિત કર્યો હતો. પ્રવાહીની સપાટીના તણાવ ઉપર તેમના ત્યારપછીના નિબંધે ખ્યાતનામ વિજ્ઞાનિક રેલિગને એટલા બધા પ્રભાવિત કર્યા હતા કે તેઓ રામનને આદરપૂર્વક "પ્રોફેસર" તરીકે સંબોધતા હતાં.

1907માં રામને પરીક્ષામાં સર્વોચ્ચ સ્તરે ઉત્તિર્ણ થઈને ભારતીય નાણાકીય સેવામાં સહાયક એકાઉન્ટન્ટ તરીકે જોડાયા હતા. પરંતુ કારકિર્દીમાં પરિવર્તન અને દેશમાં અપૂર્તી સંશોધન સુવિધાઓ તેમની અંદર રહેલા વૈજ્ઞાનિકના આત્માને હરાવવામાં નિષ્ફળ રહી

હતી અને તેમણે પોતાના નવરાશના સમયમાં વિજ્ઞાનની ખોજ માટે ભારતીય સંગઠનમાં પોતાનું સંશોધન ચાલુ રાખ્યું હતું. 1917માં રમન પોતાની નોકરી છોડીને કલકત્તા યુનિવર્સિટીમાં ભૌતિકશાસ્ત્રના પ્રોફેસર તરીકે જોડાયાં હતાં.

1921માં જ્યારે તેમણે વિજ્ઞાન પરિષદની મુલાકાત માટે ઇંગ્લેન્ડની મુલાકાત લીધી ત્યારે તેમણે નોંધપાત્ર વૈશ્વિક પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી લીધી હતી. પોતાના ઘરે પાછા ફરતી વખતે રસ્તામાં તેમણે દરિયાના વાદળી રંગની સમજ આપતી પ્રથમ નોંધપાત્ર ખોજ રજૂ કરી હતી, જે રેલિગ દ્વારા રજૂ કરાયેલા સિદ્ધાંતને રદિયો આપતી હતી. જોકે 1930માં રામન પ્રકિર્ણનના નામથી ઓળખાતી શોધે તેમને નોબલ પુરસ્કાર અપાવ્યો હતો. રામન ઈફેક્ટ પ્રવાહી, વાયુ અને ઘન પદાર્થના વિશ્લેષણમાં એટલી બધી મહત્વપૂર્ણ હતી કે 1998માં અમેરિકન કેમિકલ સોસાયટી દ્વારા તેને રાષ્ટ્રીય ઐતિહાસિક કેમિકલ સીમાચિહ્ન નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. ચંદ્રની સપાટી ઉપર ચંદ્રયાન-1 દ્વારા પાણીની શોધમાં રામન પ્રકિર્ણને મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા નિભાવી હતી.

રમને વિવિધ વાયોલિન અને તેની સાથે સંબંધિત વાદ્યોની ધ્વનિશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરીને તેમના સંગીતના અવાજના ભૌતિકશાસ્ત્રમાં નોંધપાત્ર પ્રદાન કર્યું છે. 1954માં તેમને ભારત રત્નથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યાં હતાં. 28મી ફેબ્રુઆરી, 1928ના રોજ રામન ઈફેક્ટની ખોજની સ્મૃતિરૂપે દર વર્ષે આ દિવસ રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન દિન તરીકે ઉજવવામાં આવે છે. ■

“

જ્યારે નોબલ પુરસ્કારની જાહેરાત કરવામાં આવી ત્યારે તેને મેં વ્યક્તિગત વિજય તરીકે જોયો, તે મારા અને મારા સહયોગીઓ માટે એક સિદ્ધિ છે... જ્યારે મને રાજા ગુસ્તવ તરફથી પુરસ્કાર મળ્યો ત્યારે હું ખૂબ જ કૃતજ્ઞતા અનુભવ હતો, તે ખૂબ જ લાગણીશીલ ક્ષણ હતી પરંતુ મેં મારા ઉપર નિયંત્રણ રાખ્યું હતું.

સી. વી. રામન

”

નવા ભારતનો મંત્ર: લોકો દ્વારા લોકશાહી, સરકાર દ્વારા સુશાસન

અખંડ ભારતના નિર્માણમાં સરદાર પટેલે ખૂબ જ મહત્વની ભૂમિકા નિભાવી હોવાથી તેઓ 'અખંડ ભારતના શિલ્પી' તરીકે ઓળખાય છે. સરકાર 2014થી, ભારત 31 ઓક્ટોબર એટલે કે સરદાર પટેલની જન્મજયંતિને 'રાષ્ટ્રીય એકતા દિવસ' તરીકે ઉજવે છે

સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ માત્ર ભારતના પ્રથમ ગૃહમંત્રી નહોતા પરંતુ તેઓ 'અખંડ ભારતના શિલ્પી' પણ હતા. તેમની 145મી જન્મજયંતિ નિમિત્તે, પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ તેમને સ્મરણાંજલી આપી હતી અને “ભારતમાં સુશાસન@100”નો મંત્ર આપ્યો હતો – એટલે કે જ્યારે ભારત તેની સ્વતંત્રતાના 100 વર્ષની ઉજવણી કરશે ત્યારે, 'લોકો દ્વારા લોકશાહી, સરકાર દ્વારા સુશાસન' હોવું જોઈએ.

31 ઓક્ટોબર 2020ના રોજ ભારતીય જાહેર સેવાના તાલીમાર્થી અધિકારીઓને સંબોધતી વેળા પ્રધાનમંત્રીએ તેમને દેશના લોકોની સેવા કરવા માટે સરદાર પટેલની ફિલસુફી અનુસરવાનો અનુરોધ કર્યો હતો જેમાં કહ્યું છે કે, દેશવાસીઓની સેવા એ જાહેર સેવાધિકારીઓની સર્વોપરી ફરજ છે.

પ્રધાનમંત્રીના સંબોધનના મહત્વપૂર્ણ મુદ્દા

- ભારત એક ભારત શ્રેષ્ઠ ભારત; આત્મનિર્ભર ભારત

અને નવીન ભારતના નિર્માણ તરફ સ્થળાંતરનું સાક્ષી બની રહ્યું છે.

- ભૂતકાળથી વિપરિત, હવે માનવ સંસાધનોની તાલીમમાં અદ્યતન અભિગમો પર ભાર મૂકવામાં આવે છે
- ટોપ-ટાઉન અભિગમ રાખવાથી સરકાર ના ચાલી શકે. જેમના માટે નીતિઓ ઘડવામાં આવે છે તે લોકોની આમાં ભાગીદારી ખૂબ મહત્વની છે. સરકાર પાછળનું સાચું ચાલક બળ જનતા જ છે
- આજે 130 કરોડ દેશવાસીઓ એકજૂથ થઈને એવા રાષ્ટ્રનું નિર્માણ કરી રહ્યાં છે જે મજબૂત અને સક્ષમ છે, જ્યાં સમાનતા અને તકો છે
- માત્ર આત્મનિર્ભર રાષ્ટ્રમાં જ પોતાની પ્રગતિ અને સુરક્ષા માટે આત્મવિશ્વાસ હોઈ શકે છે. દેશ સંરક્ષણ સહિત વિવિધ ક્ષેત્રોમાં આત્મનિર્ભર બનાવવાની દિશામાં આગળ વધી રહ્યો છે
- ભારતની એકતા એવી તાકાત છે જેનાથી અન્ય લોકોને પોતાના ટેરવે રાખી શકે છે. કેટલાક લોકો આ વિવિધતાને નબળાઈ બનાવવા માંગે છે. ભારતે આવી શક્તિઓને પારખવાની અને સતર્ક રહેવાની જરૂર છે
- ભારત સરહદી વિસ્તારોમાં સેંકડો કિલોમીટરના માર્ગો, ડઝનબંધ પૂલો અને સંખ્યાબંધ સુરંગોનું નિર્માણ કરી રહ્યું છે. આજે, ભારત પોતાના સાર્વભૌમત્વ અને અખંડિતાનું રક્ષણ કરવા માટે સંપૂર્ણ સજ્જ છે
- કાશ્મીરના વિકાસના માર્ગમાં આવતા અવરોધોને પાછળ રાખીને હવે કાશ્મીર વિકાસના નવા માર્ગે આગળ વધ્યું છે. દેશ એકતાના નવા પરિમાણો સ્થાપી રહ્યો છે
- શાંતિ, ભાઈચારા અને પારસ્પરિક આદરની ભાવના માનવતાની ખરી ઓળખ છે. ત્રાસવાદ કે હિંસાથી કોઈનું ભલું થઈ શકે નહીં.
- ભારત પુલવામા હુમલાને ક્યારેય ભૂલી શકશે નહીં. આ ઘટના અંગે કરવામાં આવેલા નિવેદનોને દેશ ક્યારેય ભૂલશે નહીં. તાજેતરમાં પડોશી રાષ્ટ્રની સંસદમાં થયેલા નિવેદનોથી તથ્ય બહાર આવ્યું છે.

તમારા સ્વાર્થ ખાતર જાણતા કે અજાણતા દેશ વિરોધી તાકાતોની કઠપૂતળી બનીને, તમે ના તો દેશના હિતમાં કામ કરી શકશો, ના પાર્ટીના હિતમાં કરી શકશો.

સ્ટેચ્યુઓફ યુનિટીની આસપાસમાં વિકાસના નવા કાર્યો

આરોગ્ય વન 17 એકરમાં બનેલું છે જ્યાં અલગ અલગ 380 પ્રજાતિના પલાખ છોડ છે

આરોગ્ય કુટીરને શાંતિગીરિ સુખાકારી કેન્દ્ર નામ આપીને ત્યાં પરંપરાગત સારવાર કરવામાં આવે છે. ત્યાં આયુર્વેદ, સિદ્ધ, યોગ અને પંચકર્મ આધારિત આરોગ્ય સંભાળ પૂરી પાડવામાં આવશે.

એકતા મોલમાં સમગ્ર ભારતમાંથી હસ્તકામ અને પરંપરાગત ચીજવસ્તુઓની વૈવિધ્યપૂર્ણ શ્રેણી પ્રદર્શિત કરવામાં આવી છે. તે 35,000 ચોરસ ફૂટમાં બનેલો છે

ચિલ્ડ્રન ન્યૂટ્રીશન પાર્ક દુનિયામાં બાળકો માટે આ પ્રકારનો પ્રથમ ટેકનોલોજીથી ચાલિત પોષણ પાર્ક છે જે 35,000 ચોરસ ફૂટ ક્ષેત્રફળમાં ફેલાયેલો છે

જંગલ સફારી પોતાના વર્ગમાં શ્રેષ્ઠ ઝુઓલોજિકલ પાર્ક છે જે 375 એકરમાં પથરાયેલો છે. તેમાં 29થી 180 મીટરના સાત અલગ અલગ સ્તર આવે છે. તેમાં 1,100થી વધુ પક્ષીઓ અને અને પ્રાણીઓ તેમજ 5 લાખથી વધુ છોડ છે

યુનિટી ગ્લો ગાર્ડન એક અનોખો થીમ પાર્ક છે જે 3.61 એકરમાં ફેલાયેલો છે. તેમાં વિવિધ કલાકૃતિઓ, રચનાઓ અને ઓપ્ટિકલ ઇલ્યુઝનના સંખ્યાબંધ આકર્ષણો રાખવામાં આવ્યા છે

કેકટસ ગાર્ડન એક ભવ્ય આર્કિટેક્ચરલ ગ્રીનહાઉસ છે જ્યાં 17 દેશોમાંથી 450 રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રજાતિઓ રાખવામાં આવી છે. અહીં 25 એકર ક્ષેત્રફળમાં 1.9 લાખ થોરના છોડ સહિત અંદાજે 6 લાખ છોડ ઉછેરવામાં આવ્યા છે.

સી-પ્લેન સેવા કેવડિયા ખાતે સ્ટેચ્યુઓફ યુનિટી અને અમદાવાદમાં સાબરમતી રિવરફ્રન્ટને જોડે છે. સી-પ્લેન પાણી પર લેવિંગ અને ટેકઓફ કરી શકે છે. આમ, જ્યાં જમીન પર એકસ્ટ્રીપ અથવા રનવે શક્ય ના હોય તેવા વિસ્તારોમાં આ પ્લેનથી પહોંચી શકાય છે. ■

રાષ્ટ્રીય એકતા દિવસ નિમિત્તે પ્રધાનમંત્રીનું સંપૂર્ણ સંબોધન સાંભળવા માટે QR કોડ સ્કેન કરો.

પ્રશાસનિક સેવાઓના અધિકારીઓ સાથે પ્રધાનમંત્રીનો સંવાદ સાંભળવા માટે QR કોડ સ્કેન કરો.

ગ્રાન્ડ ચેલેન્જિસ વાર્ષિક બેઠક 2020

પ્રધાનમંત્રીનું સંપૂર્ણ સંબોધન સાંભળવા માટે QR કોડ સ્કેન કરો

વિજ્ઞાન અને નવાચાર માનવ જીવનના લગભગ તમામ પરિબળોને સ્પર્શે છે અને કોવિડ-19ના સમયમાં તેનું મહત્વ ઘણું વધી ગયું છે. ગ્રાન્ડ ચેલેન્જિસ વાર્ષિક બેઠક 2020માં પોતાના સંબોધનમાં પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ સ્પષ્ટ સંદેશો આપ્યો હતો કે, એવો સમાજ ભવિષ્યનું ઘડતર કરશે જે વિજ્ઞાન અને નવાચારમાં રોકાણ કરતો હોય. આમ તો, આ બેઠક ભારતમાં પ્રત્યક્ષરૂપે યોજવાની હતી પરંતુ મહામારીના કારણે વર્ચ્યુઅલ માધ્યમથી તેનું આયોજન થયું હતું. પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, “ટેકનોલોજીમાં એક એવી તાકાત છે કે વૈશ્વિક મહામારી પણ આપણને અલગ પાડી શકતી નથી. આ કાર્યક્રમ તેના શિડ્યૂલ અનુસાર આગળ વધ્યો છે... તે નવું અપનાવવા અને નવી શોધો કરવા માટેની આપણી પ્રતિબદ્ધતા દર્શાવે છે”.

ગ્રાન્ડ ચેલેન્જિસ વાર્ષિક બેઠક 2020 શું છે?

આ વર્ષે 19થી 21 ઓક્ટોબર દરમિયાન આ વાર્ષિક બેઠકનું આયોજન થયું હતું. આ કાર્યક્રમમાં “દુનિયા માટે ભારત” વિચાર સાથે ખાસ કરીને કોવિડ-19 પર ભાર મૂકીને વૈશ્વિક આરોગ્ય સમસ્યાઓના ઉકેલ માટે વૈજ્ઞાનિક સહયોગ વધુ ઘનિષ્ઠ બનાવવાના આહ્વાન સાથે આમાં 40 દેશોના 1,600 નીતિ નિર્માતાઓ અને વૈજ્ઞાનિક અગ્રણીએ એકમંચ પર ભેગા થયા હતા.

સૌર ઊર્જા

બહેતર ભવિષ્ય માટે સ્વચ્છ ઊર્જાનો સંકલ્પ

અભિગત ઇંધણોએ માનવજાતના એકમાત્ર 'ઘર'ને જોખમમાં મૂકીને પૃથ્વી પર ઊર્જાના સૌપ્રથમ અને છેવટના ઊર્જા સ્ત્રોત એવા સૂર્ય તરફ ફરી નજર માંડવા માટે ફરજ પાડી છે. હરિત અથવા અક્ષય ઊર્જા સમગ્ર દુનિયાનું ધ્યાન ખેંચી રહી છે. અક્ષય ઊર્જા વધુ સસ્તી; વધુ ભરોસાપાત્ર; અને ટ્રાન્સમિશન ગ્રીડ સાથે જોડાવામાં વધુ સરળ બને તે માટે દેશોએ વધુ સંશોધન અને નવાચાર કરવાની જરૂર છે

ભારતમાં પ્રકૃતિને માતાનું બિરુદ આપવામાં આવ્યું છે અને સદીઓથી દેશે માનવજાતને પ્રકૃતિ કરતાં ચડિયાતી નહીં પરંતુ તેના એક હિસ્સા તરીકે જોઈ છે. પ્રકૃતિ પ્રત્યેના ભારતના અભિગમને અથર્વવેદમાં આપેલા સુકત: માતા ભૂમી: પુત્રોહં પૃથીવ્યા: થી બહેતર બીજું કંઈ જ વર્ણવી શકે નહીં જેનો અર્થ છે 'આ પૃથ્વી અમારી માતા છે અને તમે તેમના સંતાન છીએ'.

ભારતીય પરંપરામાં સૂર્યને તમામ પ્રકારની ઊર્જાનો સ્ત્રોત માનવામાં આવે છે. સૌર ઊર્જા દુનિયાને ઊર્જા ક્ષેત્રે આત્મનિર્ભર બનાવી શકે છે અને પર્યાવરણને સ્વચ્છ રાખવામાં પણ મદદરૂપ થઈ શકે છે. આ દિશામાં, ભારત અને ફ્રાન્સે આગળ આવીને 2015માં આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર સંગઠન (ISA)નો પ્રારંભ કર્યો છે. આનાથી સૌર ઊર્જાને વધુ સસ્તી, ભરોસાપાત્ર અને ગ્રીડ સુધી સરળતાથી પહોંચાડીને લોકોના જીવન બહેતર બનાવવા માટે તેનો ઉપયોગ કરવામાં મદદ મળશે.

તે પ્રસંગે, પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ જણાવ્યું હતું કે, રાષ્ટ્રો પરંપરાગત ઊર્જાને સ્વચ્છ બનાવી શકે છે અને અક્ષય ઊર્જાના નવા સ્ત્રોતોનું નિર્માણ પણ કરી શકે છે. 2015માં પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, "આપણાં સહિયારા ભવિષ્ય માટે આ વૈશ્વિક જવાબદારી છે. નવાચારની દિશામાં આપણી પહેલ બૌદ્ધિક સંપદા સહિત માત્ર બજારલક્ષી નહીં પરંતુ લોકલક્ષી હોવી જોઈએ." આજે, વૈશ્વિક સ્તરે ઉત્પાદિત થતી કુલ ઊર્જામાંથી 2.8 ટકા હિસ્સો સૌર ઊર્જાનો છે અને જો આ વલણ આમ જ જળવાઈ રહેશે તો 2030 સુધીમાં વિદ્યુત ઊર્જાનો તે એક મહત્વપૂર્ણ સ્ત્રોત બની જશે.

ભારતને ફરી ISA અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટવામાં આવ્યું

બીજી વખત, ભારતને બે વર્ષની મુદત માટે ISAના અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટવામાં આવ્યું છે. ફ્રાન્સને ISAના ઉપાધ્યક્ષ તરીકે ફરી ચૂંટવામાં આવ્યું છે. ત્રેપ્પન સભ્ય દેશો અને પાંચ હસ્તાક્ષર કરનારા સભ્યો અને સંલપિત

“ અમે હંમેશા એવું માનીએ છીએ કે, માનવજાતના કારણે પ્રકૃતિનું અસ્તિત્વ નથી પરંતુ પ્રકૃતિના કારણે માનવજાતનું અસ્તિત્વ છે. આથી, પ્રકૃતિનું શોષણ કરવાના બદલે તેનું જતન કરવું જોઈએ. જ્યારે પ્રકૃતિ સમાનતાની સ્થિતિમાં હશે ત્યારે જ આપણા જીવન અને દુનિયામાં સંતુલન આવશે.”

પ્રધાનમંત્રીએ 20 નવેમ્બર 2015ના રોજ COP૨૧ ખાતે ભારતીય પેપેસિયનને સંબોધતી વખતે કહેલા શબ્દો.

સભ્ય દેશોએ 14 ઓક્ટોબરના રોજ વર્ચ્યુઅલ માધ્યમથી યોજાયેલી ISAની સભામાં ભાગ લીધો હતો.

40 દેશોમાંથી વધીને 68 થયા અને હજુ પણ વધી રહ્યા છે

ISAની પ્રથમ સભા ઓક્ટોબર 2018માં યોજવામાં આવી હતી અને તેમાં 40 દેશોના પ્રતિનિધિઓએ ભાગ લીધો હતો. જોકે, પ્રધાનમંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે, આ સંગઠને એવી દિશામાં આગળ વધવાની જરૂર છે જ્યાં સૌર ઊર્જાના વિકલ્પો મકરવૃત ઊંચા કટીબદ્ધ ક્ષેત્રમાં આવેલા માત્ર 100થી 125 દેશો પૂરતા સિમિત ના હોય પરંતુ તેનાથી સમગ્ર દુનિયાને ફાયદો થાય. ISA હવે ગૌરવભેર 68 સભ્ય દેશોનું સંગઠન બની ગયું છે અને તેમાં વધુ 20 દેશો તેના સભ્ય બનવાની પ્રક્રિયા હેઠળ છે.

બિન-અશ્મિગત ઇંધણથી 175 ગીગાવૉટ વિદ્યુત

ભારતે વર્ષ 2030 સુધીમાં બિન-અશ્મિગત ઇંધણના સ્ત્રોતોમાંથી પોતાની ખપતના 40 ટકા વિદ્યુતનું ઉત્પાદન કરવાનું લક્ષ્ય નિર્ધારિત કર્યું છે. ભારતે છેલ્લા ચાર વર્ષમાં અક્ષય ઊર્જા ઉત્પાદનની ક્ષમતા બે ગણી વધારીને 72 ગીગાવૉટ કરી દીધી છે. સૌર ઊર્જા ક્ષમતા પણ નવ ગણી વધી ગઈ છે. વર્તમાન સમયમાં, બિન-જળવિદ્યુત અક્ષય ઊર્જા ભારતમાં કુલ વિદ્યુત ઉત્પાદનમાંથી 20 ટકા હિસ્સો ધરાવે છે. હવે, ભારત 2022 સુધીમાં 175 ગીગાવૉટ વિદ્યુતના ઉત્પાદનના માર્ગે આગળ વધી રહ્યું છે. ■

ISA શું છે?

આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર સંગઠન (ISA) કર્કવૃત અને મકરવૃતની વચ્ચેના ક્ષેત્રમાં આવેલા સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે સૌર સંસાધનથી સમૃદ્ધ દેશોનું સંગઠન છે. 2015માં ફ્રાન્સના પેરિસમાં આબોહવા પરિવર્તન અંગે સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ ફ્રેમવર્ક સંમેલનમાં 21ની પક્ષોની પરિષદ (CoP)ની સાથે સાથે, 30 નવેમ્બર 2015ના રોજ ભારત અને ફ્રાન્સ દ્વારા સંયુક્ત રીતે અહીં ISAનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો હતો. 15 નવેમ્બર 2016ના રોજ મોરોક્કોના મારકિચ ખાતે CoP-૨૨ની સાથે સાથે, ISA ફ્રેમવર્ક કારણે હસ્તાક્ષર કરવા માટે ખુલ્લો મૂકવામાં આવ્યો હતો.

દૂરંદેશી, મિશન અને હેતુ: ISAની દૂરંદેશી અને મિશન મકરવૃત અને કર્કવૃતની વચ્ચે આવેલા સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે સૌર સંસાધનથી સમૃદ્ધ દેશોને પારસ્પરિક સહકાર માટે એક સમર્પિત મંચ પૂરો પાડવાનું છે. સંભવિત ISA સભ્ય દેશોના સૌર ઊર્જાના વધતા વપરાશની જરૂરિયાતો સલામત, અનુકૂળ, પરવડે તેવા દરે, સમાન રીતે અને ટકાઉક્ષમ રીતે પૂરી કરવા માટેના સહિયારા લક્ષ્યમાં સહાયરૂપ થવા અને મદદ કરવા માટે દ્વિપક્ષીય અને બહુપક્ષીય સંગઠનો, કોર્પોરેટ્સ અને ઉદ્યોગો સહિત વૈશ્વિક હિતધારકોને સહકાર આપવાનો પણ ઉદ્દેશ છે. ISAનો હેતુ સભ્ય દેશોને કાર્યાન્વિત કરવાનો, આંતરરાષ્ટ્રીય સંગઠનો પાસેથી પ્રતિબદ્ધતા માંગવાનો અને ખાનગી ક્ષેત્રોને સક્રિય કરવાનો, ગ્રામીણ અને વિકેન્દ્રિત એપ્લિકેશનોને સહકાર આપવાનો, પરવડે તેવા ફાઇનાન્સ સુધીની પહોંચ આપવાનો, ટાપુઓ અને ગામડાંઓમાં સોલર મિની ગ્રીડ નાંખવાનો, રૂપટોપ ઇન્સ્ટોલેશન ઉભા કરવાનો અને સૌર ઇ-મોબોલિટી ટેકનોલોજીને આગળ વધારવાનો છે.

ISA દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓ અને કાર્યક્રમ

- સૌર ઊર્જાના વિવિધ પરિબળોને આવરી લેતા છ કાર્યક્રમો અને બે પરિયોજનાઓ પર કામ ચાલી રહ્યું છે
- ISA સભ્ય દેશોમાં વીજળી, સિંચાઈ, પીવાલાયક પાણી અને ઉત્પાદક ઊર્જા જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા માટે સૌર ઊર્જા એપ્લિકેશનોનો ઉપયોગ કરવા \$૫ અબજથી વધુ ખર્ચે મજબૂત પાઈપલાઈન તૈયાર કરવામાં આવી છે
- ISA પાસે 22 દેશોમાં 2,70,00થી વધારે સોલર પમ્પ, 11 દેશોમાં 1 GWથી વધારે સોલર રૂપટોપ અને 9 દેશોમાં 10 GWથી વધારે સોલર મિની-ગ્રીડની કુલ માંગ છે સંભવિત કાર્યક્રમ અંતર્ગત છે
- 2030 સુધીમાં \$1 ટ્રિલિયનની રકમ કાર્યાન્વિત કરવા માટે તેમણે આયોજન ઘડ્યું છે

દેશવાસીનું વધુ સશક્તિકરણ

તાજેતરમાં મંત્રીમંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયોથી જમ્મુ-કાશ્મીરના લોકો માટે સ્થાનિક સ્વરાજનું સપનું સાકાર થવાની સાથે સાથે કેન્દ્ર સરકારના કર્મચારીઓને બોનસ અને ઓઇલ માર્કેટિંગ કંપનીઓને ઇથેનોલની ખરીદીની અનુમતિથી બજારમાં વધુ નાણાં પ્રવાહ આવશે અને દેશનું અર્થતંત્ર વધુ વેગવાન થશે

નિર્ણય: જમ્મુ અને કાશ્મીર પંચાયતી રાજ અધિનિયમ 1989 અપનાવવા માટે મંજૂરી જેથી ત્રિસ્તરીય સ્થાનિક સ્વરાજની સ્થાપના થઈ શકે.

ફાયદા: આ નિર્ણયથી જમ્મુ અને કાશ્મીરમાં પાયાના સ્તરે તમામ ત્રિ-સ્તરીય લોકશાહીની સ્થાપના થશે. આ કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશમાં દેશના અન્ય ભાગોની જેમ સ્થાનિક લોકો દ્વારા સીધા જ પ્રતિનિધિઓ ચૂંટવામાં આવશે. જમ્મુ અને કાશ્મીરમાં તમામ ત્રણ સ્તરમાં પંચાયત, તાલુકા અને જિલ્લા સ્તરે વહેલી ચૂંટણી યોજવામાં આવશે. જમ્મુ અને કાશ્મીરમાં કલમ 370 નાબૂદી પહેલાંના સમયમાં ત્રણ સ્તરીય પ્રણાલી અસ્તિત્વમાં નહોતી. આમ, લોકોને તેમના સ્થાનિક પ્રતિનિધિઓ ચૂંટવાની તક પ્રાપ્ત નહોતી થતી.

નિર્ણય: કેન્દ્ર સરકારના 30 લાખથી વધુ કર્મચારીઓ માટે રૂ. 3,737 કરોડ બોનસને મંજૂરી

ફાયદા: રેલવે, પોસ્ટ, સંરક્ષણ, EPFO, ESIC વગેરે વ્યાપારી સંગઠનોમાં 16.97 લાખ બિન-રાજપત્રિત કર્મચારીઓને વર્ષ 2019-20 માટે ઉત્પાદકતા લિંકડ બોનસ (PLB) આપવામાં આવશે. બોનસ પેટે રૂ. 2,791 કરોડ ચુકવવામાં આવશે. નોન-PLB અથવા હંગામી બોનસ પેટે 13.70 લાખ બિન-રાજપત્રિત કર્મચારીઓને બોનસ આપવા માટે સરકાર પર રૂપિયા 946 કરોડનો બોજો આવશે. કુલ રૂ. 3,737 કરોડના આર્થિક ખર્ચના આ નિર્ણયથી 30.67 લાખ કર્મચારીઓને લાભ થશે.

નિર્ણય: મંત્રીમંડળે જાપાન સાથે માહિતી અને કમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજીમાંના ક્ષેત્રમાં ડિપ્લોમી સહકાર માટે MoCને મંજૂરી આપી.

ફાયદા: આ MoCથી કમ્યુનિકેશનના ક્ષેત્રમાં ડિપ્લોમી સહકાર અને પારસ્પરિક સમજણ વધુ મજબૂત બનશે. તે ભારત માટે એક વ્યૂહાત્મક પહેલ બની રહેશે કારણ કે જાપાન “વિશેષ વ્યૂહાત્મક અને વૈશ્વિક ભાગીદારી”ની

નિર્ણય: જાહેર ક્ષેત્રની ઓઇલ માર્કેટિંગ કંપનીઓ દ્વારા ઇથેનોલની ખરીદી માટેના વ્યવસ્થાતંત્રને મંજૂરી

ફાયદા: આ નિર્ણયથી શેરડીના ખેડૂતો અને ઇથેનોલ ઉત્પાદકોને લાભ થશે. શેરડીમાંથી ઉત્પાદિત ઇથેનોલ માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી નવી કિંમત રૂ. 62.65 પ્રતિ લીટર છે. 'B' ભારે ગોળના રસમાંથી ઉત્પાદિત કરવામાં આવેલા ઇથેનોલની કિંમત રૂ. 57.61 પ્રતિ લીટર છે. 'C' ભારે ગોળના રસમાંથી ઉત્પાદિત કરવામાં આવેલા ઇથેનોલની કિંમત રૂ. 45.69 પ્રતિ લીટર છે. 2014માં ઓઇલ કંપનીઓને 38 કરોડ લીટર ઇથેનોલનો પૂરવઠો આપવામાં આવ્યો હતો જે ગત વર્ષે વધીને 195 કરોડ લીટર થઈ ગયો હતો. ઇથેનોલથી પર્યાવરણનું પ્રદૂષણ ઘટાડવામાં મદદ મળે છે અને વિદેશી ટુંડિયામણની બચતની સાથે સાથે ખેડૂતોની આવક વધે છે.

સ્થિતિ સાથે ભારતનું મહત્વપૂર્ણ ભાગીદાર છે. આ MoCથી બંને દેશો વચ્ચે 5 નેટવર્ક, ટેલિકોમ સુરક્ષા, સબમરીન કેબલ, કમ્યુનિકેશન ઉપકરણોની માપદંડ પ્રમાણિતા, અદ્યતન વાયરલેસ ટેકનોલોજી અને ICTનો ઉપયોગ, ICT ક્ષમતા નિર્માણ, જાહેર સુરક્ષા અને આપત્તિ રાહત, આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સ/ બ્લૉક ચેઇન, સ્પેક્ટ્રમ શ્રંખલા, સ્પેક્ટ્રમ વ્યવસ્થાપન,

નિર્ણય: શાણની સામગ્રીમાં ફરજિયાત પેકેજિંગના માપદંડો લંબાવવા માટે મંજૂરી

ફાયદા: એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે કે 100 ટકા ખાદ્ય અને 20 ટકા ખાંડનું ફરજિયાતપણે વિવિધ પ્રકારની શાણની થેલીઓમાં કરવાનું રહેશે. આ નિર્ણયથી શાણ ઉદ્યોગના વૈવિધ્યકરણને ખૂબ જ વેગ મળશે. વધુમાં, આ નિર્ણય એવો પણ આદેશ કરે છે કે, શરૂઆતમાં ખાદ્યના પેકેજિંગ માટે શાણની થેલીઓની 10 ટકા માંગ GeM પોર્ટલ પર ઉલટી હરાજી દ્વારા મૂકવામાં આવશે. આનાથી કિંમત શોધના કાયદાનો તબક્કાવાર અમલ થશે. આનાથી શાણના ખેડૂતોને વધુ કમાણી કરવામાં મદદ મળશે.

બહુપક્ષીય મંચો પર સહકાર વગેરે જેવા ક્ષેત્રોમાં સહકારમાં મદદ મળશે.

નિર્ણય: વર્ષ 2020-21 માટે જમ્મુ અને કાશ્મીરમાંથી સફરજનની ખરીદી માટે બજારમાં હસ્તક્ષેપ યોજના લંબાવવાની મંજૂરી.

ફાયદા: સરકાર આ યોજના અંતર્ગત વર્તમાન મોસમ એટલે કે 2020-21 દરમિયાન ગત મોસમમાં નક્કી કરવામાં આવેલા નિયમો અને શરતોના પાલન સાથે 12 લાખ મેટ્રિક ટન સફરજનની ખરીદી કરશે. કેન્દ્ર સરકારની એજન્સી એટલે કે રાષ્ટ્રીય કૃષિ સહકારી માર્કેટિંગ સંઘ લિમિટેડ (નાઈડ) દ્વારા રાજ્યમાં નિયુક્ત એજન્સી એટલે કે જમ્મુ અને કાશ્મીર બાગાયત પ્રસંસ્કરણ અને માર્કેટિંગ સહકારી મંડળીના બાગાયત વિભાગ આયોજન અને માર્કેટિંગ નિદેશાલય દ્વારા સીધી ખેડૂતો પાસેથી જ સફરજનની ખરીદી કરવામાં આવશે.

સરકારે નાઈડને આ કામગીરી માટે રૂ. 2,500 કરોડની સરકારી બાંહેધરીનો ઉપયોગ કરવાની પણ અનુમતિ આપી છે. જો કોઈ નુકસાન થાય તો, કેન્દ્ર સરકાર અને જમ્મુ-કાશ્મીર કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશ વહીવટીતંત્ર સંયુક્ત રીતે 50:50ના ધોરણે ભોગવશે.

નિર્ણય: બાહ્ય સહાયિત ડેમ પુનર્વસન અને સુધારણા પરિયોજના (DRIP) – તબક્કો- II અને તબક્કો- IIIને મંત્રીમંડળની મંજૂરી.

ફાયદા: રૂપિયા 10,211 કરોડની આ પરિયોજનાનો અમલ એપ્રિલ 2021થી કરવામાં આવશે અને માર્ચ 2031 સુધીમાં પૂર્ણ કરવામાં આવશે. આનાથી દેશમાં પસંદ કરવામાં આવેલા 736 ડેમની સલામતી અને પરિચાલન કામગીરીમાં સુધારો આવશે. ભારતમાં 5,334 ડેમ છે, સાથે 411 નવા ડેમનું નિર્માણ થઈ રહ્યું છે. અમેરિકા અને ચીન પછી સર્વાધિક ડેમ ધરાવતો ભારત ત્રીજો દેશ છે. વિદ્યુત ઉત્પાદન, સિંચાઈ અને પીવાલાયક પાણીના પૂરવઠા માટે ડેમ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા નિભાવે છે.

નિર્ણય: ભારત અને કમ્બોડિયા વચ્ચે આરોગ્ય અને ચિકિત્સા ક્ષેત્રે સહકાર માટે સમજૂતી કરાર (MoU)ને મંજૂરી.

ફાયદા: આ MoUથી બંને દેશો વચ્ચે આરોગ્ય ક્ષેત્રમાં ટેકનોલોજી વિકાસ માટેની સંયુક્ત પહેલો દ્વારા પારસ્પરિક સહકારને પ્રોત્સાહન મળશે.

નિર્ણય: ભારતના ICAI અને પાપુઆ ન્યૂ ગિનિયાના CPA વચ્ચે MoU પર હસ્તાક્ષર.

ફાયદા: ભારતીય ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ સંસ્થા (ICAI) અને સર્ટિફાઈડ પ્રેક્ટિસિંગ એકાઉન્ટન્ટ્સ, પાપુઆ ન્યૂ ગિનિયા (CPA PNG) કોર્પોરેટ ગવર્નન્સ, ટેકનિકલ સંશોધન અને સલાહ, ગુણવત્તા ખાતરી, ફોરેન્સિક એકાઉન્ટિંગ, અવિરત પ્રોફેશનલ વિકાસ (CPD) અને અન્ય પારસ્પરિક હિતોના વિષયો પર સંબંધિત સહકાર સ્થાપવા માટે સાથે મળીને કામ કરશે. તેઓ ભારત અને PNG વચ્ચે એકાઉન્ટિંગના વ્યવસાય સાથે સંબંધિત બિનપ્રતિબંધિત માહિતીનું આદાનપ્રદાન કરશે. ■

21 ઓક્ટોબર

29 ઓક્ટોબર

મંત્રીમંડળના નિર્ણયોનું સંપૂર્ણ સંબોધન સાંભળવા માટે QR કોડ સ્કેન કરો.

બાળકો માટે નવી પરોઢનો અરુણોદય

નાળિયેરીના પાંદડામાંથી બનાવેલી સ્ટ્રો અને અરુણાચલ પ્રદેશમાં શાળાની એક શિક્ષિકા દ્વારા રસ્તા પર શરૂ કરવામાં આવેલા પુસ્તકાલયથી કંઈક અનોખુ વિચારવાના દષ્ટાંતો ઝળકી રહ્યાં છે

ઈંડાનગરમાં રસ્તા પર પુસ્તકાલય

અરુણાચલ પ્રદેશના નિર્જુલીમાં રહેતા 30 વર્ષીય શિક્ષિકા ન્ગુરંગ મીનાએ રસ્તા પર અદભૂત પુસ્તકાલય શરૂ કર્યું છે. મીના જ્યાં રહે છે તે વિસ્તારમાં રહેતા બાળકોનું બોર્ડની પરીક્ષામાં ખૂબ જ નિરાશાજનક પરિણામ આવ્યા પછી તેમના મનમાં આ નવતર વિચાર ઝબક્યો હતો. સોશિયલ મીડિયાના માધ્યમથી, તેમને મિઝોરમમાં રસ્તા પર ચાલતા પુસ્તકાલય વિશે માહિતી મળી જે બાળકોને ખૂબ આકર્ષતું હતું. આનાથી તેમના મનમાં પણ નિર્જુલી શહેરમાં આપું જ પુસ્તકાલય શરૂ કરવાનો વિચાર આવ્યો.

નિરક્ષર માતા અને મેટ્રિક પાસ પિતાના સંતાન મીના એ વાત જાણતા હતા કે તેમના વ્યક્તિત્વ વિકાસમાં વાંચનની આદતે કેટલો ફાળો આપ્યો છે. તેમણે બાળકોને તેમના સ્માર્ટફોનની દુનિયામાંથી ઉગારીને પ્રિન્ટ વર્લ્ડમાં લઈ જવાનો નિર્ધાર કર્યો. પુસ્તકો અને તેને રાખવા માટેના કબાટ પાછળ લગભગ રૂ. 20,000 ખર્ચીને તેમણે રસ્તા પર પુસ્તકાલયનો પ્રારંભ કર્યો. મીના ઇચ્છે છે કે, બાળકો અને કિશોરોમાં વાંચનની આદત કેળવાય અને તેમને વાંચવાનું ગમે તેવી લાગણી પણ વિકસે. તેમનું આ પુસ્તકાલય બાળકો ઉપરાંત મોટા લોકોને પણ આકર્ષી રહ્યું છે. અગાઉ, જે પુસ્તક પ્રેમીઓ પુસ્તક ખરીદવાનો ખર્ચ ઉપાડી શકતા નહોતા તેમને સરકારી પુસ્તકાલયોમાં જવું પડતું હતું. રસ્તા પરના આ પુસ્તકાલયથી બાળકોમાં વાંચનની આદત વધવાની સાથે સાથે તેમના માતાપિતામાં પણ પુસ્તકોમાંથી લાંબા સમયથી જતો રહેલો રસ ફરી જાગ્યો છે. ખાસ કરીને જેઓ પુસ્તકો ખરીદી શકે તેમ નથી તેઓ આ પુસ્તકાલયમાં વધુ રસ લઈ રહ્યાં છે.

નાળિયેરના પાંદડાની સ્ટ્રો વૈશ્વિક બ્રાન્ડ બની ગઈ

જરૂરિયાત એ સંશોધનની જનેતા છે તે કહેવતને સાર્થક કરતા, બેંગલુરુના પ્રોફેસર સાજુ વર્ગીસે નાળિયેરના પાંદડામાં સ્ટ્રો બનાવી છે. આ સ્ટ્રો ઓર્ગેનિક, પર્યાવરણને અનુકૂળ, કુગ વિરોધી છે અને નાળિયેરનું પાણી, ઠંડા પીણા વગેરે પીવા માટે પ્લાસ્ટિકની સ્ટ્રોના બદલે ઉપયોગ થઈ શકે તેવી છે. જેવ વિઘટન થઈ શકે તેવી આ સ્ટ્રોથી વર્ગીસ વૈશ્વિક સ્તરે પ્રશંસાને પાત્ર બન્યા છે. દુનિયાના વિવિધ ભાગોમાંથી તેમને ઓર્ડર મળી રહ્યાં છે. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી સિંગલ યુઝ પ્લાસ્ટિકનો ઉપયોગ ટાળવા પર ભાર મૂકી રહ્યાં છે ત્યારે પ્રોફેસર વર્ગીસની આ શોધ તેમની આ ચળવળને મજબૂત કરવાની સાથે સાથે દરિયાકાંઠાના વિસ્તારોમાં ખાસ કરીને મહિલાઓ માટે રોજગારી સર્જનના નવા દ્વાર ખોલે છે. ■

“ આપણું બંધારણ દેશના પ્રત્યેક નાગરિકના અધિકારો અને ગૌરવનું રક્ષણ કરે છે જે આપણા બંધારણના ઘડવૈયાઓની દીર્ઘદષ્ટિના કારણે સુનિશ્ચિત થઈ શક્યું છે. હું પ્રાર્થના કરું છું કે, 'બંધારણ દિવસ' એ બંધારણીય આદર્શો અને મૂલ્યોને જાળવવા પ્રત્યેની આપણી જવાબદારીને મજબૂત કરે છે અને આમ, રાષ્ટ્ર નિર્માણમાં યોગદાન આપે છે. આખરે તો, આપણા બંધારણના ઘડવૈયાઓનું આ જ સપનું હતું. ”

— પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી